

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГОВОГО ВІЗИТУ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПРЕВЕНТИВНОГО МЕХАНІЗМУ
ДО УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА МІСЦЬ
ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ**

Київ -2020

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР.....	3
Розділ 1. Опис місць несвободи.....	4
Розділ 2. Стандарти забезпечення прав осіб у СІЗО та УВП.....	7
Розділ 3. Проведення моніторингового візиту	
3.1. Підготовка та початок проведення візиту.....	12
3.2. Спілкування з керівником (заступником керівника) установи.....	13
3.3. Виявлення порушень прав людини.....	14
3.4. Особливості проведення інтерв'ю із засудженими/ув'язненими.....	30
3.5. Огляд приміщень.....	32
3.6. Підбиття підсумків за участю керівництва СІЗО/УВП	35
 ДОДАТКИ	
Додаток 1. Схема руху моніторингової групи під час моніторингового візиту до установ виконання покарань	36
Додаток 2. Схема руху моніторингової групи під час моніторингового візиту до місць попереднього ув'язнення	37
Додаток 3. Перелік запитуваної інформації.....	38
Додаток 4. Перелік нормативно-правових актів, що визначають права осіб, які утримуються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.....	39
Додаток 5. Карта спостереження дотримання прав людини в установі виконання покарань.....	43
Додаток 6. Карта спостереження дотримання прав людини в слідчому ізоляторі/установі виконання покарань з функціями слідчого ізолятора.....	50
Додаток 7. Карта спостереження дотримання прав людини в медичній частині в установі виконання покарань, слідчому ізоляторі / установі виконання покарань з функціями слідчого ізолятора.....	56
Додаток 8. Рекомендації щодо заповнення звіту за результатами проведення моніторингового візиту національного превентивного механізму до установ виконання покарань та місць попереднього ув'язнення	63

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР

- АРТ – антиретровірусна терапія
- Автозак – спеціалізований автомобіль, обладнаний для перевезення затриманих осіб
- БВПД – безоплатна вторинна правова допомога
- ВК – виправна колонія
- ВЦ – виправний центр
- ДІЗО – дисциплінарний ізолятор
- ДПК – дільниця посиленого контролю
- ДСР – дільниця соціальної реабілітації
- ДР – дільниця ресоціалізації
- ДБН – державні будівельні норми
- ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань
- ЄКПЛ – Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
- ЗОЗ – заклад охорони здоров'я
- ЗПТ – замісна підтримувальна терапія
- ІТЗО – інженерно-технічні засоби охорони
- КДіР – дільниця карантину діагностики і розподілу
- КЗК – Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню
- КВК України – Кримінально-виконавчий кодекс України
- КМУ України – Кабінет Міністрів України
- КОЗП – Книга обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події
- КПП – контрольно-пропускний пункт
- КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України
- МОЗ – Міністерство охорони здоров'я України
- МВС – Міністерство внутрішніх справ України
- МЧ – медична частина філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»
- Мін'юст – Міністерство юстиції України
- ОК – одиночна камера
- ПВР – Правила внутрішнього розпорядку установи виконання покарань
- ПКТ – приміщення камерного типу
- СІЗО – слідчий ізолятор Державної кримінально-виконавчої служби України
- СПС – відділення соціально-психологічної служби
- ООН – Організація Об'єднаних Націй
- СНІД – синдром набутого імунodefіциту
- УВП – установа виконання покарань
- УДЗ – умовно-дострокове звільнення

РОЗДІЛ 1

ОПИС МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

Установами виконання покарань ¹: арештні дома, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи (виховні колонії), слідчі ізолятори у випадках, передбачених КВК України.

Кримінально-виконавчі установи поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу - **виправні центри** і кримінально-виконавчі установи закритого типу - **виправні колонії**.

Виправні колонії поділяються на колонії мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки.

Виправні колонії мінімального рівня безпеки поділяються на колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання і колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

У виправних колоніях середнього рівня безпеки можуть створюватися сектори максимального рівня безпеки для відбування покарання чоловіками, засудженими до довічного позбавлення волі.

У виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання можуть створюватися сектори середнього рівня безпеки для відбування покарання жінками, засудженими до довічного позбавлення волі.

Арештні дома ² виконують покарання у виді арешту. В арештних домах тримаються повнолітні особи, а також неповнолітні, яким на момент постановлення вироку виповнилося шістнадцять років і які засуджені за злочини невеликої тяжкості.

Виправні центри ³ виконують покарання у виді обмеження волі стосовно осіб, засуджених за злочини невеликої та середньої тяжкості, а також засуджених, яким даний вид покарання призначено відповідно до статей 82, 389 Кримінального кодексу України.

Виправні колонії ⁴ виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі.

Виховні колонії ⁵ виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх.

Порядок й умови перебування засуджених в установах виконання покарань визначаються Кримінально-виконавчим кодексом України, Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань,

¹ Стаття 11 Кримінально-виконавчого кодексу України.

² Стаття 15 Кримінально-виконавчого кодексу України.

³ Стаття 16 Кримінально-виконавчого кодексу України.

⁴ Стаття 18 Кримінально-виконавчого кодексу України.

⁵ Стаття 19 Кримінально-виконавчого кодексу України.

затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5.

Слідчий ізолятор⁶ - установа, призначена для утримання осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою або до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, а також відбування покарання засудженими, яких залишено для роботи з господарського обслуговування.

Слідчі ізолятори виконують функції виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і виправних колоній середнього рівня безпеки стосовно засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування⁷.

Порядок й умови перебування осіб, які тримаються під вартою, а також окремих категорій засуджених у слідчих ізоляторах регламентуються Кримінально-виконавчим кодексом України, Законом України «Про попереднє ув'язнення», Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 та іншими нормативно-правовими актами.

Для надання медичних послуг засудженим та особам, узятим під варту, та проведення державного-протиепідемічного нагляду в слідчих ізоляторах та установах виконання покарань створено **медичні частини, лікарняні заклади** (спеціалізована туберкульозна лікарня, спеціалізована дерматовенерологічна лікарня, спеціалізована психіатрична лікарня, багатoproфільна лікарня, багатoproфільна лікарня для інвалідів I та II груп, які потребують постійного медичного нагляду та реабілітації) **та фельдшерські пункти**, амбулаторно-поліклінічні заклади (амбулаторія, амбулаторно-профілактичні відділення, медична частина установи виконання покарань, пункт охорони здоров'я), які підпорядковані відокремленні структурні підрозділи – філії ЦОЗ ДКВС України⁸.

Медична частина – заклад охорони здоров'я установ виконання покарань та слідчого ізолятора здійснює медичний контроль за станом здоров'я узятих під варту осіб і засуджених шляхом проведення медичних оглядів, обстежень, здійснення диспансерного нагляду, надання первинної медичної допомоги, екстреної медичної допомоги, амбулаторної та стаціонарної медичної допомоги відповідно до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». На медичну частину

⁶ Пункт 4 Порядку визначення засудженим виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, арешту, обмеження волі та їх переведення, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27.02.2017 № 680/5

⁷ Стаття 18 Кримінально-виконавчого кодексу України.

⁸ Положення про Державну установу «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України», затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 07.11.2019 № 3443/5, та Порядок організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затверджений наказом Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572.

покладено виконання контролю за проведення протиепідемічних заходів додержанням санітарно-гігієнічних норм та правил, забезпечення гігієнічного виховання осіб, узятих під варту та засуджених.

Основні завдання медичної частини:

- надання невідкладної медичної допомоги;
- надання амбулаторної та стаціонарної медичної допомоги;
- організація та проведення медичних оглядів, диспансеризації;
- проведення комплексу санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів;
- гігієнічне навчання і пропаганда здорового способу життя.

Медична частина складається з:

- амбулаторії;
- стаціонару;
- інфекційного ізолятора;
- окремої палати-ізолятора для тримання осіб з психічними розладами;
- аптеки;
- стерилізаційної тощо.

Амбулаторія медичної частини – призначена для надання амбулаторної медичної допомоги ув'язненим та засудженим. **До складу амбулаторії входять кабінети:**

- начальника медичної частини;
- лікарського прийому (терапевта, психіатра, фтизіатра, нарколога/інфекціоніста, стоматолога тощо);
- долікарського прийому (фельдшери та медсестри);
- процедурний;
- допоміжні діагностичні, у тому числі функціональної діагностики, рентгенологічний, флюорографічний;
- обладнані приміщенні для: клініко-діагностичної лабораторії; перев'язувального кабінету; зберігання ліків; очікування прийому.

У корпусах СІЗО обладнуються кімнати для проведення амбулаторного прийому ув'язнених та засуджених. Також обладнуються медичні кабінети для проведення медичного огляду в збірному відділенні СІЗО та на дільниці штрафних приміщень УВП.

Стаціонар медичної частини призначений для:

- стаціонарного обстеження і лікування хворих з передбачуваною тривалістю їх перебування до 30 діб;
- тимчасової ізоляції інфекційних хвороб, а також хворих із захворюваннями з підозрою на інфекційні, до їх направлення до спеціалізованих лікувальних закладів;
- лікування хворих після виписки їх із закладів охорони здоров'я відповідно до висновків фахівців органів охорони здоров'я;
- тримання хворих, які підлягають звільненню через хворобу, за неможливості перебування їх у камерах.

РОЗДІЛ 2

СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ У СІЗО ТА УВП

Право на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

Стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та стаття 28 Конституції України визначають абсолютне право людини не бути підданим катуванню. Ніхто не може бути підданий катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню. Це абсолютне право людини, яке не може бути обмежене за будь-яких обставин.

Тримання осіб, взятих під варту, відповідно до завдань кримінального судочинства здійснюється на принципах неухильного додержання Конституції України, вимог Загальної декларації прав людини, інших міжнародних правових норм і стандартів поводження з ув'язненими і не може поєднуватися з навмисними діями, що завдають фізичних чи моральних страждань або принижують людську гідність⁹.

Засуджені мають право¹⁰ на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню. Заходи впливу можуть застосовуватися до засуджених виключно на підставі закону; засуджені не можуть бути піддані медичним або іншим подібним дослідженням незалежно від їх згоди.

Право на охорону здоров'я та медичне забезпечення

Відповідно до статті 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно.

Медичне обслуговування, а також лікувально-профілактична і протиепідемічна робота в слідчих ізоляторах організуються і проводяться відповідно до законодавства про охорону здоров'я¹¹.

Медична допомога особам, узятим під варту, надається згідно з Порядком взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту, затвердженим наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 10.02.2012 № 239/5/104.

Засуджені мають право на охорону здоров'я¹² в обсязі, встановленому Основами законодавства України про охорону здоров'я, за

⁹ Стаття 1 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

¹⁰ Стаття 8 Кримінально-виконавчого кодексу України.

¹¹ Стаття 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

винятком обмежень, передбачених законом. Охорона здоров'я забезпечується системою медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів, а також поєднанням безоплатних і платних форм медичної допомоги. Засудженому гарантується право на вільний вибір і допуск лікаря для отримання медичної допомоги, у тому числі за власні кошти. Засуджені, які мають розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи інших одурманюючих засобів, можуть за їх письмовою згодою пройти курс лікування від зазначених захворювань.

Надання медичної допомоги в установах виконання покарань організовується відповідно до Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затверджений спільним наказом Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572.

Право на гідні умови тримання

Право закріплене в статті 25 Загальної декларації прав людини і забезпечується належними умовами проживання (перебування). До неналежних умов утримання (перебування) осіб в установах виконання покарань та місцях попереднього ув'язнення можна віднести:

- соціальна дискримінація та відторгнення від загалу засуджених, стигматизація осіб за цією ознакою, приниження гідності;
- існування серед засуджених ієрархії;
- недотримання встановлених законом вимог щодо вільної житлової площі для затриманих осіб;
- неналежні умови для сну;
- непридатність або недотримання чистоти одягу та постелі в'язнів;
- неналежний рівень штучного чи природного освітлення;
- високий рівень вологості, який призводить до появи плісняви на поверхнях стін чи стелі камер, чи інших приміщень установи;
- неналежний температурний режим (нижче від +18°C);
- брак постійного доступу до питної та проточної води;
- відсутність вільного доступу до санітарно-гігієнічних процедур;
- заборона виводу на прогулянки на свіже повітря;
- неналежну організацію харчування.

Право на працю, гідні умови праці та заборону рабства

Відповідно до статті 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Використання примусової праці забороняється.

Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

---

¹² Стаття 8 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Засуджені мають право на оплачувану працю¹³ згідно із законодавством про працю. Законодавство про працю поширюється на засуджених у частині, що стосується умов праці.

Праця засуджених до обмеження волі¹⁴: регулюється законодавством про працю, за винятком правил прийняття на роботу, звільнення з роботи, переведення на іншу роботу. Переведення засуджених на іншу роботу, в тому числі в іншу місцевість, може здійснюватися власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом за погодженням з адміністрацією виправного центру. Засуджені можуть залучатися без оплати праці лише до робіт з благоустрою виправних центрів і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення виправних центрів продовольством.

Засуджені до позбавлення волі мають право працювати¹⁵. Праця здійснюється на добровільній основі на підставі цивільно-правового договору або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою — підприємцем або юридичною особою, для яких засуджені здійснюють виконання робіт чи надання послуг.

Засуджені до позбавлення волі, які мають заборгованість за виконавчими документами, зобов'язані працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії, до погашення такої заборгованості.

Засудженим, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», особам з інвалідністю I та II груп, хворим на активну форму туберкульозу, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, дозволяється працювати за їхнім бажанням з урахуванням висновку лікарської комісії колонії.

Праця засуджених організовується з додержанням правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії, встановлених законодавством про працю¹⁶.

Взяті під варту особи¹⁷ можуть залучатися до роботи лише в межах території місця попереднього ув'язнення за їх згодою і з дозволу слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження. Взяті під варту особи можуть залучатися без оплати їх праці лише до робіт, пов'язаних із створенням належних санітарно-побутових умов і впорядкуванням місця попереднього ув'язнення.

¹³ Стаття 8 Кримінально-виконавчого кодексу України.

¹⁴ Стаття 60 Кримінально-виконавчого кодексу України.

¹⁵ Стаття 118 Кримінально-виконавчого кодексу України.

¹⁶ Стаття 119 Кримінально-виконавчого кодексу України.

¹⁷ Стаття 16 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Право на професійну правничу допомогу

Засудженому гарантується право на правову допомогу¹⁸. Для одержання правової допомоги засуджені можуть користуватися послугами адвокатів або інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Таке право поширюється і на засуджених осіб, які перебувають на лікуванні у закладах охорони здоров'я.

Особи, взяті під варту, мають право на захист своїх прав та інтересів¹⁹ особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або взяття під варту, а також на повідомлення під час взяття під варту підстав та мотивів взяття під варту, оскаржувати їх у суді, отримати в друкованому вигляді роз'яснення положень статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 та 63 Конституції України, цієї статті та інших прав затриманих або взятих під варту, встановлених законом, у тому числі права здійснювати захист своїх прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або арешту (взяття під варту) особи, права відмовитися від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника.

Право на контакти із зовнішнім світом

Відповідно до Європейських пенітенціарних правил в'язням необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, по телефону або в інші способи спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій; необхідно дозволяти також відвідування ув'язнених зазначеними особами.

Відповідно до статті 110 Кримінально-виконавчого кодексу України **засудженим надається право** на телефонні розмови (у тому числі у мережах рухомого (мобільного зв'язку) без обмеження їх кількості під контролем адміністрації, а також користуватися глобальною мережею Інтернет.

Право на контакти із зовнішнім світом включає:

- можливість отримувати суспільно важливу інформацію (доступ до ТВ, радіо);
- наявність умов для проведення побачень;
- можливість користуватися телефоном згідно із вимогами закону;
- можливість користуватися послугами пошти;
- дотримання адміністрацією встановленого порядку відправки кореспонденції;
- доступ до глобальної мережі Інтернет;
- взаємодія з громадськими організаціями;
- наявність побачень з родичами або іншими особами, у тому числі із захисником.

¹⁸ Стаття 8 Кримінально-виконавчого кодексу України.

¹⁹ Стаття 9 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Особам, взятим під варту²⁰, побачення з родичами або іншими особами може надаватися адміністрацією місця попереднього ув'язнення лише з письмового дозволу слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження, не менше трьох разів на місяць.

Представникам Міжнародного Комітету Червоного Хреста побачення із особами, взятими під варту, надається адміністрацією місця попереднього ув'язнення безперешкодно, без обмеження кількості таких побачень та їх тривалості, у випадках та відповідно до умов Женевської конвенції 1949 року про захист жертв війни з повідомленням слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження, у вільний від виконання слідчих дій та судових засідань час.

---

²⁰ Стаття 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

РОЗДІЛ 3 ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГОВОГО ВІЗИТУ

3.1. Підготовка та початок проведення візиту

Моніторингові візити до установ виконання покарань та місць попереднього ув'язнення проводяться відповідно до Регламенту з організації та проведення моніторингових візитів національного превентивного механізму, затвердженого наказом Уповноваженого Верховної Ради України від 14.08.2019 № 77.15/19.

Перед моніторинговим візитом необхідно зібрати інформацію про установу, зокрема такими інформаційними джерелами можуть бути:

- відомості про попередній візит та аналіз його результатів;
- повідомлення у засобах масової інформації щодо порушень прав утримуваних осіб;
- наявність скарг і заяв до Уповноваженого осіб, які утримуються в установі, тощо.

Потрапити до установи виконання покарань та слідчого ізолятора можна через контрольно-перепускний пункт (далі – КПП).

Спочатку необхідно звернутись до чергового КПП і вчинити такі дії:

пред'явити черговому КПП посвідчення представника Уповноваженого, працівника Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, громадським моніторам та експертам – доручення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, паспорт, та назвати мету свого візиту²¹;

попросити чергового КПП повідомити про своє прибуття начальника установи виконання покарань/слідчого ізолятора або його заступника і провести вас до нього.

Перешкоджанням у здійсненні візиту є:

недопущення моніторингової групи до службових приміщень, затриманих осіб або документації після ознайомлення із мандатом групи (дорученнями Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та службового посвідчення представника Уповноваженого, працівника Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини);

затягування допуску під різними приводами (керівник на нараді, на виїзді тощо);

вимагання від моніторів додаткових документів та дозволів для здійснення своєї діяльності (окрім доручення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, документа, що посвідчує особу, службового

²¹ Здійснення парламентського контролю дотримання прав людини в зазначеному територіальному органі Національної поліції України в рамках діяльності національного превентивного механізму в Україні.

посвідчення представника Уповноваженого, працівника Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини);

перешкоджання конфіденційному спілкуванню із засудженими / ув'язненими.

У разі недопуску членів моніторингової групи до об'єкта моніторингу або виникнення екстреної ситуації під час візиту керівник моніторингової групи повідомляє відповідного представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Керівник групи складає адміністративний протокол про перешкоджання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини²².

Під час проведення моніторингового візиту необхідно скористатися схемою руху моніторингової групи під час моніторингового візиту до установ виконання покарань (додаток 1 до цих Методичних рекомендацій) або схемою руху моніторингової групи під час моніторингового візиту до місць попереднього ув'язнення (додаток 2 до цих Методичних рекомендацій).

3.2. Спілкування з керівником (заступником керівника) установи

Під час першого спілкування з керівником установи керівник моніторингової групи має вчинити такі дії:

- повідомити керівнику установи або особі, яка виконує його обов'язки, про мету і порядок проведення візиту, склад моніторингової групи, дотримання умов конфіденційності щодо інформації, отриманої під час візиту;
- передати перелік інформації, яка має бути надана моніторинговій групі під час моніторингового візиту (додаток 3 до цих Методичних рекомендацій);
- з'ясувати кількість засуджених в установі (осіб, узятих під варту), в тому числі: за місцем їх перебування (ДІЗО, ПКТ (ОК), ДПК, КДІР, відділення СПС, МСЧ, ДСР; за зайнятістю: залучені до господарчого обслуговування установи, до роботи на виробництві (підсобному господарстві), контрагентських об'єктах, учнів школи, навчального центру (ПТУ);
- з'ясувати рівень укомплектування персоналу в установі офіцерського та молодшого-начальницького складу, медичного персоналу;
- підготувати інформацію про результати проведених відомчих перевірок діяльності установи, перевірок та актів прокурорського реагування;

²² Стаття 188-40 Кодексу України про адміністративне правопорушення.

- запропонувати оформити за час візиту проблемні питання з організації діяльності установи.
-

3.3. Виявлення порушень прав людини

Право на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

Порушення права людини на захист від катувань полягає у:

надмірному або неправомірному застосуванні заходів фізичного (морального впливу), спеціальних засобів, зброї;

застосуванні непередбачених законодавством методів і заходів покарання;

нездійсненні фіксації тілесних ушкоджень та побутових травм.

Головним джерелом інформації про жорстоке поводження та катування під час моніторингового візиту є конфіденційне інтерв'ю із засудженими та особами, взятими під варту, а також матеріали особових справ засуджених, службових перевірок, журнали та книги обліку.

З метою виявлення фактів катувань та жорстокого поводження також **проводиться візуальний огляд засуджених / ув'язнених** щоб виявити ушкодження. При цьому необхідно зробити детальний опис ушкоджень та обставин їх отримання, провести фотофіксацію (виключно з дозволу засуджених, ув'язнених).

Моніторинговою групою перевіряється наявна інформація у службовій документації щодо обставин та умов отримання тілесного ушкодження. У цей час один із членів моніторингової групи залишається з особою, у якої виявлено тілесні ушкодження, та опитує її щодо обставин та умов отримання тілесного ушкодження.

Аналіз документації

Необхідно перевірити, чи повідомляло керівництво УВП / СІЗО про факт виявлення **тілесних ушкоджень** прокурора та чи зафіксовано це у Журналі обліку виявлених тілесних ушкоджень у осіб, які прибули до установи виконання покарань²³.

Також необхідно перевірити, чи зафіксовано факт отримання травми в Книзі обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та чи виконуються службовими особами установ вимоги наказу Міністерства юстиції України від 02.02.2017 № 254/5 «Про затвердження Порядку прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події».

²³ Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі».

Перевірки підлягають також Журнал обліку рапортів про порушення режиму та інших повідомлень про правопорушення, Журнал обліку засуджених, які перебувають у короткочасних виїздах або в закладах охорони здоров'я, Журнал обліку перевірок засуджених, які перебувають у закладах охорони здоров'я²⁴.

<i>Назва книги, журналу, іншого документа</i>	<i>Нормативний акт, яким визначено форму і порядок ведення</i>
Журнал обліку виявлених тілесних тілесних ушкоджень в осіб, які прибули до установи виконання покарань	Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»
Журнал обліку виявлення тілесних ушкоджень в осіб, які прибули до слідчого ізолятора	Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 10.02.2012 № 239/5/104 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту»
Медична карта амбулаторного хворого	Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110 (форма первинної облікової документації № 025/о «Медична карта амбулаторного хворого № ___ »)
Книга обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події	Наказ Міністерства юстиції України від 02.02.2017 № 254/5 «Про затвердження Порядку прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події»
Журнал обліку рапортів про порушення режиму та інших повідомлень про правопорушення	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Журнал обліку засуджених, які перебувають у короткочасних	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-

²⁴ Відповідно до Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання, який затверджено наказом Міністерства юстиції України 11.07.2014 № 1115/5.

виїздах або в закладах охорони здоров'я	виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Журнал обліку перевірок засуджених, які перебувають в закладах охорони здоров'я	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Довідки про виявлення тілесних ушкоджень в ув'язнених чи засуджених із медичних карток ув'язненого чи засудженого	Наказ Міністерства юстиції України від» 14.06.2019 № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України»
Акти про застосування до засуджених (ув'язнених) спеціальних засобів, гамівної сорочки та фізичної сили	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Журнал обліку рапортів про порушення ув'язненими і засудженими встановленого режиму тримання та інші правопорушення	Наказ Міністерства юстиції України від» 14.06.2019 № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України»
Журнали обліку планових обшуків камер СІЗО	Наказ Міністерства юстиції України від» 14.06.2019 № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України»

Порівняння інформації, що міститься у цих журналах, є засобом виявлення фактів бездіяльності адміністрації установи, зволікання у вирішенні питань надання допомоги особі, приховування випадків травматизму та інше.

У разі відсутності відповідних записів у службовій документації керівник моніторингової групи викликає працівника медичної частини, який зобов'язаний оглянути особу, зафіксувати тілесні ушкодження та у разі потреби надати медичну допомогу. У такому випадку керівник моніторингової групи викликає правоохоронні органи (прокуратуру, поліцію, територіальні органи ДБР) для фіксування, документування фактів щодо

можливих ознак кримінального правопорушення, передбаченого статтею 127 КК України, або інших правопорушень.

Ще одним джерелом отримання інформації про факти катувань та жорстокого поводження є **спостереження під час візиту** (за поведінкою та ставленням засуджених/ув'язнених один до одного, обставинами їх перебування в установі тощо).

Також необхідно звернути увагу на **факти застосування непередбачених законодавством методів та заходів покарання**.

Так, застосування до засуджених заходів стягнення врегульовано статтями 131–135 КВК України.

Під час проведення візиту моніторингова група звертає увагу на законність та обґрунтованість застосування адміністрацією установи заходів стягнення. Також необхідно звертати увагу на те, чи відповідає стягнення тяжкості і характеру проступку засудженого.

Монітори повинні звертати увагу на дотримання порядку застосування заходів стягнення до осіб, позбавлених волі. Зокрема, відповідно до положень частини десятої статті 134 КВК України до засуджених, які поміщені в дисциплінарний ізолятор або карцер, переведені до приміщення камерного типу (одиначної камери), можуть застосовуватися всі заходи стягнення, за винятком повторного поміщення в дисциплінарний ізолятор або карцер, повторного переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери).

Засуджені можуть бути поміщені в ДІЗО або в карцер до прибуття начальника установи або особи, яка виконує його обов'язки, але не більше ніж на 24 години²⁵. Тимчасове поміщення до 24 годин засудженого в дисциплінарний ізолятор установи виконання покарань проводиться тоді, коли іншими заходами попередити злочин або грубе порушення неможливо.

Порушення права на захист від катувань, жорстокого поводження включає також **завдання засудженим (ув'язненим) моральних страждань, пов'язаних, зокрема, із неповагою до їх гідності**.

Серед таких порушень можуть бути:

зневажливе (фамільярне) ставлення до засуджених (ув'язнених) адміністрації установи, поділ їх на групи (статуси), вживання прізвиськ;

специфічні умови тримання, створені для осіб, яких відторгнула основна маса засуджених (окремі спальні приміщення, часто з неналежними умовами, окремі столи у їдальні тощо);

висвітлення для загальної маси засуджених (або працівників адміністрації) включення осіб до переліків профілактичного обліку (схильних до самоушкодження, втечі тощо), сексуальних вподобань, сімейних стосунків

---

²⁵ Пункт 5 розділу XXI Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5.

особи;

недотримання правил приватності у лазні, санітарних вузлах (відсутність дверцят, перегородок).

Право на охорону здоров'я та медичну допомогу

При проведенні візитів монітору необхідно з'ясовувати, чи дотримуються адміністрацією колонії вимоги частини першої статті 95 КВК України та статті 7 Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо **обов'язкового проходження кожним засудженим/ув'язненим медичного обстеження.**

Результати обстеження, які містять дані психічного та соматичного стану, лабораторних аналізів, реєструються **в медичних картках засуджених/ув'язнених.**

З метою запобігання проникнення інфекційних захворювань усі засуджені, які прибули до установи виконання покарань, після комплексної санітарної обробки та медичного огляду розміщуються в дільниці карантину, діагностики і розподілу, де вони піддаються повному медичному обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань упродовж 14 діб.

Ув'язнені та засуджені, які прибули до установ (у тому числі ті, як прямують транзитом)²⁶ проходять первинний медичний огляд лікарем або фельдшером у медичному кабінеті збірного відділення або дільниці КДіР, гігієнічне миття та дезобробку особистого одягу з метою виявлення осіб, які становлять епідемічну загрозу для оточення або потребують невідкладної медичної допомоги відповідно до законодавства.

Первинний медичний огляд зазвичай проводить фельдшер, рідше – черговий лікар.

На кожну новоприбулу до СІЗО особу заводиться медична картка²⁷, до якої записується отримана інформація під час огляду: скарги, анамнез, загальний стан ув'язненого (засудженого) тощо. У картці особа також розписується про ознайомлення з інформацією про ВІЛ/СНІД.

Отримана інформація під час огляду новоприбулої особи до УВП заноситься до медичної картки, з якою він прибув з СІЗО.

В свою чергу медичний працівник зобов'язаний поінформувати керівника філії ЦОЗ ДКВС України та прокурора щодо виявлення у в'язнів тілесних ушкоджень.

При перевірці стану медико-санітарного забезпечення осіб в УВП/СІЗО звертається увага на такі питання:

²⁶ Накази Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань» та 14.06.2019 № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України».

²⁷ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14.02.2012 року № 110 «Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування».

наявність у медичної частини (філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України») ліцензії на провадження медичної практики;

наявність у медичній частині, лікарні необхідного медичного обладнання, його стан;

періодичність обстеження засуджених на туберкульоз та інші інфекційні хвороби²⁸;

порядок прийому засуджених відповідними фахівцями-лікарями;

залучення для проведення консультацій фахівців із територіальних закладів охорони здоров'я;

наявність в аптеці медичних препаратів;

здійснення санітарно-епідеміологічної роботи, наявність дезінфекційних засобів тощо;

виділення коштів на придбання ліків, їх використання, чи немає випадків, коли адміністрація колонії або керівництво медичної частини використовує їх не за призначенням.

У медчастині, лікарні перевіряється облік та обґрунтованість поміщення до стаціонару хворих, тривалість лікування, своєчасність призначення консультацій фахівців, порядок обліку зберігання та списання медпрепаратів, у тому числі які належать до групи наркотичних, ведення медичної документації. В аптеці необхідно перевірити наявність медичних препаратів, їх термін придатності, умови зберігання та порядок видачі, як здійснюється облік ліків, переданих засудженим родичами, порядок їх використання.

У разі відсутності необхідних медичних препаратів вони можуть бути отримані від родичів з дозволу медичної частини виправної колонії²⁹. Такі ліки зберігаються в медичних частинах, видача їх хворим на руки забороняється. Разом із тим за наявності висновку лікаря життєво необхідні ліки можуть зберігатись в засудженого. Вживання ліків засудженими здійснюється у присутності медичного працівника.

Під час моніторингового візиту необхідно перевіряти, яким чином в установі налагоджено **систему прийому ліків від родичів засуджених**, їх зберігання та видачу засудженим, чи обладнано в медичних закладах відповідні шафи для зберігання таких ліків, чи заведено облікові журнали прийому і видачі медикаментів³⁰.

Також необхідно звертати увагу на дотримання вимог СанПіН 42-123-5777-91 «Санітарні правила для підприємств громадського харчування, включаючи кондитерські цехи і підприємства, що виробляють м'яке

²⁸ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2010 № 684 «Про затвердження стандартів інфекційного контролю за туберкульозом в лікувально-профілактичних закладах, місцях довготривалого перебування людей та проживання хворих на туберкульоз».

²⁹ Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань».

³⁰ Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі».

морозиво», згідно із якими до роботи на харчоблоці установи допускаються лише особи, які мають відповідну **медичну книжку**, а також проходять щоденний огляд на наявність гнійничкових висипань.

Варто звернути увагу й на умови перебування засуджених (ув'язнених) у стаціонарних приміщеннях медичних частин або лікарень (меблі, вентиляція, санітарна обробка тощо).

З метою виявлення в установах **хворих на туберкульоз** усім новоприбулим проводиться флюорографічне обстеження органів грудної порожнини та у разі потреби проводяться додаткові аналізи (аналізи крові, мокротиння тощо). Діагноз туберкульозу в осіб з підозрою на нього далі підтверджують або скасовують у спеціалізованих протитуберкульозних закладах ДКВС або спеціалізованих протитуберкульозних закладах вторинної/третинної медичної допомоги (для утримування в СІЗО) на підставі лабораторних даних.

З метою своєчасного виявлення хворих на туберкульоз і осіб, інфікованих мікобактеріями туберкульозу, та запобігання поширенню цього захворювання здійснюються обов'язкові профілактичні медичні огляди на туберкульоз³¹. У разі виявлення особи з будь-якими ознаками туберкульозу чи у разі звернення контактної особи медичний працівник запов'язаний направити її для подальшого обстеження до лікаря-фтизіатра чи відповідного протитуберкульозного закладу.

Особи, хворі на заразну форму туберкульозу, підлягають негайному направленню до спеціалізованих протитуберкульозних закладів для отримання відповідного протитуберкульозного лікування.

У разі якщо хворі на заразні форми туберкульозу під час лікування порушують протиепідемічний режим, що ставить під загрозу зараження туберкульозом інших осіб, з метою запобігання поширенню туберкульозу, за рішенням суду вони можуть бути примусово госпіталізовані до протитуберкульозних закладів, що мають відповідні відділення (палати) для розміщення таких хворих.

Хворі з бактеріовиділенням не повинні лікуватися в інфекційному ізоляторі медичної частини УВП/СІЗО, їх необхідно направляти на госпіталізацію до спеціалізованих туберкульозних закладів ДКВС України та МОЗ України.

Особи, з незаразною формою туберкульозу, тобто, які перенесли туберкульоз, зазвичай утримуються разом з іншими в'язнями на загальних підставах.

Забезпечення дотримання права на охорону здоров'я та медичну допомогу ВІЛ-позитивних осіб здійснюється відповідно до положень наказу МОЗ України, МВС України та МЮУ від 05.02.2012

³¹ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2010 № 684 «Про затвердження стандартів інфекційного контролю за туберкульозом в лікувально-профілактичних закладах, місцях довготривалого перебування людей та проживання хворих на туберкульоз».

№ 692/775/1311/5 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, територіальних органів внутрішніх справ, установ виконання покарань і слідчих ізоляторів у частині забезпечення наступності диспансерного спостереження за ВІЛ-позитивними особами, здійснення клініко-лабораторного моніторингу за перебігом хвороби та проведення антиретровірусної терапії».

У медичному закладі призначають відповідального медичного працівника за здійснення заходів з протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу.

Консультавання та діагностування у зазначених осіб відбувається з періодичним залученням спеціалістів (лікарів-інфекціоністів).

АРВ-терапія призначається лікарями-інфекціоністами за наявності відповідних результатів аналізів імунної системи та клінічного стану ВІЛ-інфікованої особи з необхідними медичними показниками.

Статус-ВІЛ/СНІД кожної особи є суто конфіденційною інформацією, про це, за бажанням хворого, може знати лише лікуючий лікар. Медичні карти ВІЛ-інфікованих осіб мають зберігатися окремо від інших медичних карт у сейфі.

Аналіз документації

Усі тілесні ушкодження, виявлені у новоприбулої особи до установи, фіксуються у Журналі обліку виявлення тілесних ушкоджень осіб, які прибули до установи³². Ця сама інформація одночасно заноситься в медичну картку у вигляді запису про проведений амбулаторний прийом, а також довідки про виявлені тілесні ушкодження, яка долучається до медичної картки, особової справи особи та видається на руки ув'язненому/засудженому.

З метою перевірки дотримання права на охорону здоров'я та медичне забезпечення під час моніторингового візиту члени моніторингової групи мають ознайомитися з медичною документацією. З документації необхідно встановити дотримання періодичності медичних оглядів (особливу увагу приділивши особам, хворим на туберкульоз, ВІЛ, гепатити), реагування на скарги засуджених/ув'язнених на стан здоров'я, повноту проведених медичних оглядів тощо.

<i>Назва книги, журналу, іншого документа</i>	<i>Нормативний акт, яким визначено форму і порядок ведення</i>
Медична карта амбулаторного хворого	Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110 (форма первинної облікової документації № 025/о «Медична карта амбулаторного хворого № ____ »)
Журнал обліку виявлених тілесних	Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від

³² Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 10.02.2012 № 239/5/104 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту».

тілесних ушкоджень у осіб, які прибули до установи виконання покарань	15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»
Журнал обліку виявлення тілесних ушкоджень у осіб, які прибули до слідчого ізолятора	Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 10.02.2012 № 239/5/104 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту»
Річні медичні звіти про захворюваність засуджених	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Висновки розслідувань щодо смертності засуджених	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Журнали реєстрації прийому хворих і відмов засуджених від госпіталізації	Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»
Журнали обліку стаціонарних хворих	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Журнали обліку роботи дезінфектора	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Журнали обліку результатів проходження	Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»

профілактичного медичного огляду засудженого (ув'язненого) в УВП та СІЗО	час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Журнали обліку результатів проходження профілактичного медичного огляду у виправній (виховній) колонії	Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»
Журнали попереднього запису засудженого на амбулаторний прийом в УВП	Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»

Під час моніторингового візиту заповнюється Карта спостереження дотримання прав людини в медичній частині в установі виконання покарань. слідчому ізоляторі/установі виконання покарань з функціями слідчого ізолятора згідно із додатком 7 до цих Методичних рекомендацій.

Право на гідні умови тримання

Реалізація права на гідні умови тримання включає:

- наявність пристосованих для проживання приміщень, дотримання норми площі на особу, наявність вентиляції, достатність природного та штучного освітлення, забезпечення належного температурного режиму;
- обладнання приміщень меблями та інвентарем;
- забезпечення індивідуальним спальним місцем;
- забезпеченість постільними речами (білизною);
- відповідність побутових умов правилам санітарії та гігієни;
- можливість дотримання особистої гігієни;
- доступ до санітарного вузла в умовах чистоти та пристойності;
- доступ до питної води;
- забезпечення права на прогулянку, наявність належно обладнаного прогулянкового майданчика, доступ до свіжого повітря;
- забезпечення права на якісне та здорове харчування;
- функціонування водо-, тепло-, електромереж.

Основні вимоги до умов перебування засуджених (ув'язнених) висвітлені в КВК України, Законі України «Про попереднє ув'язнення», Європейських пенітенціарних правилах, Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, Правилах внутрішнього розпорядку слідчих

ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5, Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах ДПТС, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5.

Під час моніторингового візиту обов'язково необхідно **відвідати камери ДІЗО та ПКТ, навіть якщо в них відсутні засуджені**, адже саме у цих приміщеннях спостерігається найбільша кількість порушень.

Окремо варто зазначити про дотримання права на **належне харчування засуджених і ув'язнених** (дотримання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 16.06.1992 № 336 «Про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби, ізоляторах тимчасового тримання, приймальниках-розподільниках та інших приймальниках Національної поліції», санітарний стан приготування їжі, її органолептичні якості тощо).

Відповідно до вимог пункту 5.17 Положення про організацію продовольчого забезпечення ДКВС України у мирний час, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 850/5, добові проби кожної страви раціону повинні залишатися в холодильнику установи. Відбір проб здійснює кухар з казана у присутності медпрацівника в чистий посуд з кришкою (попередньо помитий та перекип'ячений) до видачі їжі. Добові проби зберігаються в холодильнику їдальні при температурі від +4 до +8 °С. Проби страв кожного прийому їжі зберігаються протягом доби до закінчення аналогічного прийому їжі наступного дня.

Їжа для хворих засуджених, які перебувають на лікуванні у медичній частині установи, а також тих, що перебувають у приміщенні, КДіР, ДІЗО чи карцері, ПКТ, ДПК повинна доправляється до цих приміщень у термосах.

Персонал їдальні повинен мати медичні книжки та має бути одягнутим у чистий змінний одяг. Окрім спеціального одягу, посудомийники повинні користуватись засобами індивідуального захисту (фартухами, гумовими рукавицями і чоботами).

Також під час візиту необхідно приділяти увагу роботі крамниці установи. Поширеними є порушення в організації роботи крамниці внаслідок недотримання графіка роботи або його невідповідності розпорядку дня установи, що створює додаткові труднощі у відвідуванні засудженими, низької якості продукції або малого асортименту товарів, який не відповідає вимогам Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, щодо забезпечення наявності мінімального переліку предметів першої потреби і приладдя, визначеному у додатку 5 цих Правил.

При відвідуванні крамниці необхідно також звертати увагу на санітарні умови, в яких зберігаються продукти харчування, дотримання принципу товарного сусідства, наявність стелажів, холодильника тощо.

Основні компоненти дотримання права на достатній життєвий рівень відображені у Kartі спостереження дотримання прав людини в установі виконання покарань та Kartі спостереження дотримання прав людини в слідчому ізоляторі та установі виконання покарань з функціями слідчого ізолятора, що є додатками 5 та 6 до цих Методичних рекомендацій.

Право на працю, гідні умови праці та заборону рабства

Під час моніторингу дотримання цього права необхідно дослідити:

чи врегульовано реалізацію права на працю на умовах трудових (цивільно-правових договорів);

відповідність тривалості робочого часу та розмірів оплати праці вимогам законодавства про працю;

відповідність нормам щодо охорони праці;

добровільність праці.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про охорону праці» на підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше осіб роботодавець створює службу охорони праці відповідно до Типового положення. На підприємстві з кількістю працюючих менше 50 осіб функції служби охорони праці можуть виконувати в порядку сумісництва особи, які мають відповідну підготовку. У зв'язку з цим під час перевірки виправного центру моніторам необхідно з'ясувати, чи виконується адміністрацією ця вимога Закону, яким чином організовано облік та розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Умови роботи, її тривалість, умови оплати праці засуджених визначені в Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі - умови праці для засуджених до обмеження і позбавлення волі, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5.

Забороняється використовувати працю ув'язнених³³:

у приміщеннях, де розміщено зброю, спеціальні засоби та службову документацію;

у відділах (групах, секторах) контролю за виконанням судових рішень;

на роботах, де використовується устаткування для множення документів, радіотелеграфна і телефонна техніка;

на посадах продавців, завідувачів продовольчих та речових складів, комірників;

на роботах, пов'язаних із обліком, зберіганням та видачею лікарських засобів та медичних виробів, а також вибухових та отруйних речовин;

³³ Наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України»

як фотографів, водіїв легкових та оперативних автомобілів і мотоциклів;

на роботах, пов'язаних з обслуговуванням та ремонтом технічних засобів охорони і нагляду;

на роботах, пов'язаних з наданням медичної допомоги та веденням медичної документації;

для догляду за службовими собаками.

Ув'язнені, які працюють у майстернях або робочих камерах, приймають їжу за місцем роботи у спеціально відведених місцях з дотриманням вимог санітарії та гігієни або в камерах.

Забороняється використовувати працю засуджених³⁴:

на всіх роботах і посадах у міжрегіональних управліннях, адміністративних будівлях, у яких розміщується персонал з охорони установ виконання покарань, у розплідниках службових собак;

у приміщеннях, де розміщені зброя, спеціальні засоби, система сигналізації для запобігання втечам, система контролю доступом, службова документація;

на роботах, пов'язаних з устаткуванням для розмноження документів, радіотелеграфною та телефонною технікою (за винятком лінійних monterів у присутності представників адміністрації установи виконання покарань);

на посадах продавців, бухгалтерів-операціоністів, касирів, завідувачів продовольчих та речових складів, комірників;

на роботах, пов'язаних з обліком, зберіганням та видачею медикаментів, а також вибухових та отруйних речовин;

як фотографів (крім засуджених до обмеження волі), зубопротезистів, водіїв легкових та оперативних автомобілів і мотоциклістів;

на посадах з підпорядкуванням їм вільнонайманих працівників;

на роботах, пов'язаних з обслуговуванням та ремонтом технічних засобів охорони і нагляду;

на роботах, пов'язаних з наданням медичної допомоги.

Адміністрація установ виконання покарань може залучати засуджених до робіт з благоустрою установ виконання покарань і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення установ виконання покарань продовольством. Засуджені до арешту не залучаються до робіт з благоустрою прилеглої до установи території.

До цих робіт засуджені залучаються в порядку, встановленому статтею 52, частиною п'ятою статті 60 та частиною п'ятою статті 118 КВК України.

Членам моніторингової групи необхідно:

- на міжзонному КПП зафіксувати кількість засуджених, яких було виведено на промислову зону установи, час виводу, наявність

---

³⁴ Накази Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань».

- рознарядки на вивід у I, II та III зміни, а також їх відповідність розпорядку дня установи, затвердженого начальником установи;
- ознайомитись з умовами праці (температура, вологість у виробничих приміщеннях, стан (рівень) запиленості, задимленості, загазованості повітря, наявність доступу до питної води, наявність приміщень для відпочинку;
  - вивчити стан дотримання правил техніки безпеки (наявність захисних кожухів на приладах з рухомими та ріжучими елементами), попереджувальних табличок та інструкцій біля обладнання, що може травмувати робітника, проведення та періодичність ознайомлення засуджених з правилами техніки безпеки;
  - наявність допуску (посвідчень, свідоцтв про закінчення професійно-технічного закладу) у засуджених, які працюють із електрообладнанням (електриків), газобалонним обладнанням (зварювальників), котловим обладнанням (операторів котелень/кочегарів);
  - візуально ознайомитись із станом дотримання правил пожежної безпеки (наявністю пожежних куточків, станом електромереж, дотриманням умов зберігання горючих матеріалів та речовин, стан обладнання та приміщень);
  - вивчити стан обліку робочого часу та виготовленої продукції (наявність куточків із змінними завданнями, інформацією про розцінки за одиницю виготовленої продукції або відпрацьований час, відомостей щодо нарахованої заробітної плати тощо);
  - дотримання вимог трудового законодавства щодо восьмигодинного робочого часу (виявлення випадків понаднормової роботи (у дві, три зміни), про що може свідчити наявність спальних місць, записи в Журналі погодинної перевірки засуджених на робочих місцях);
  - виявлення випадків виконання засудженими робіт, заборонених законодавством (фотографами, комірниками тощо).

Аналіз документації

З метою моніторингу дотримання права на працю, гідні умови праці та заборону рабства необхідно ознайомитися з такими документами.

<i>Назва книги, журналу, іншого документа</i>	<i>Нормативний акт, яким визначено форму і порядок ведення</i>
Трудові та цивільно-правові договори, за якими працюють засуджені	Кодекс законів про працю України, Цивільний кодекс України
Табелі обліку робочого часу працівників з числа засуджених	Кодекс законів про працю України
Журнали обліку засуджених, які	наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження

працюють на виробництві в УВП	Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Наряди виконаних робіт засудженими на підприємстві УВП та в майстерні УВП (СІЗО)	наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Разнарядки на виведення засуджених (ув'язнених) на роботу до майстерні УВП (СІЗО) та на підприємство УВП	наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»
Списки засуджених (ув'язнених) осіб, які залучаються до роботи в майстерні УВП (СІЗО)	наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2014 № 1115/5 «Про затвердження Переліку видів документів, що створюються під час діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, із зазначенням строків їх зберігання»

Право на професійну правничу допомогу

Порушення права на доступ до професійної правничої допомоги полягає у:

неможливості осіб вільно **отримувати послуги адвокатів** для захисту своїх прав;

відсутності **належної правової інформації в установі** (зокрема, контактів та інформації про повноваження про центри безоплатної правової допомоги, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідних органів прокуратури тощо на інформаційних стендах; нормативно-правових актів та пам'яток про права та обов'язки у бібліотеці, відділеннях соціально-психологічної служби тощо).

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими/ув'язненими та огляду території і приміщень УВП / СІЗО.

Право на контакти із зовнішнім світом

Порушення права засуджених полягає у:

обмеженні засуджених у користуванні телефоном (перевіряється моніторинговою групою згідно із Журналом обліку телефонних розмов засуджених, передбаченим Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, а також згідно із вимогами підрозділу 4 розділу VII

Правилах внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5, — для засуджених, які перебувають у СІЗО);

обмеженні засуджених у користуванні мережою Інтернет (перевіряється моніторинговою групою на відповідність вимогам Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5, та Переліку веб-сайтів, до яких дозволяється доступ засудженим, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19 жовтня 2017 року № 3233/5, а також згідно із вимогами підрозділу 4 розділу VII Правилах внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5, - для засуджених, які перебувають у СІЗО);

ненаданні адміністрацією установи побачень з рідними, іншими особами, зустрічей з громадськими, релігійними організаціями (перевіряється моніторинговою групою згідно із вимогами розділу XIV Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5).

Порушення права ув'язнених полягає у **ненаданні адміністрацією установи побачень з рідними, іншими особами, правозахисниками згідно із вимогами** Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими/ув'язненими.

3.4. Особливості проведення інтерв'ю із засудженими/ув'язненими

1. Розпочинати спілкування необхідно зі знайомства із засудженим та визначення зручної для нього мови спілкування. Як правило, спілкування моніторів проводиться українською мовою. У разі якщо особа не володіє державною мовою – російською. У разі якщо особа — іноземець до розмови може залучатися перекладач або за згодою засудженого особа, яка вільно володіє мовами, доступними для спілкування. Не рекомендується залучати до послуг перекладача осіб, які працюють в установі виконання покарань або слідчому ізоляторі. З особами, які користуються мовою жестів, можна використовувати спілкування шляхом обміну записками.

2. Звертатись до співрозмовника необхідно на «Ви», ім'я та побатькові, або «пан/пані» з додаванням імені засудженого (ув'язненого). Під час спілкування необхідно уникати слів та словосполучень, що зазначає їх процесуальний статус: «засуджений/ув'язнений», «підозрюваний», а також слів, що пов'язані зі злочинськими традиціями, тощо.

3. Монітор зобов'язаний попередити особу, що вона не несе відповідальності за повідомлення про вчинення злочину чи іншого правопорушення, як безпосередньо стосовно нього, так і по відношенню до інших осіб.

4. Забороняється розпитувати засудженого (ув'язненого) про вчинений ним злочин, чи про злочин, у вчиненні якого його підозрюють, потерпілу особу та співучасників злочину, його соціальний стан, національність, а також запитувати інформацію, що носить конфіденційний характер (сексуальні уподобання, близьких родичів (матір, батька, дружину/чоловіка, дітей), а також інформацію, яка не стосується порушених ним питань дотримання прав та свобод.

5. Під час спілкування із засудженим необхідно уникати обговорення з ним ходу дізнання, досудового слідства або судового розгляду, не давати оцінку процесуальним діям та судовому рішення.

6. У разі, якщо засуджений (ув'язнений) перебуває у збудженому стані, виказує образи та погрози у бік адміністрації, необхідно запропонувати йому заспокоїтись, а вже потім розпочинати чи продовжувати спілкування. У разі продовження таких дій співрозмовником монітор може припинити таке спілкування.

7. Якщо засуджений перебуває у приміщенні ОК, ДІЗО, ПКТ, необхідно на початку бесіди (інтерв'ю) встановити причину його поміщення до таких приміщень.

8. Під час отримання інформації про порушення прав і свобод засуджених, монітору необхідно зафіксувати час, місце та обставини вчинення порушення, норму права, яку було порушено, коло осіб, причетних до цього, а також можливі докази (наявність свідків та очевидців, документів тощо).

9. Не підлягає фіксації інформація у виді припущень чи здогадок особи, з якою спілкується монітор, а також інформація, отримана з неперевіраних джерел (чуток, пліток) тощо. Якщо інформація отримана не з прямих джерел – монітор фіксує спосіб, у який вона була отримана.

10. Якщо спілкування ведеться одночасно з декількома засудженими, монітор дає можливість висловитися кожному зі співрозмовників по черзі.

11. Не допускається форма психологічного чи будь-якого іншого тиску на засуджених з метою отримання необхідної для монітора інформації.

12. Необхідно попереджати засуджених, що інформація, яку вони повідомляють монітору, буде перевірятись шляхом витребування в адміністрації установи необхідних для цього документів, а також шляхом вивчення його особової справи, матеріалів про накладення стягнення та інших документів.

13. При спілкуванні з неповнолітніми особами може бути присутній психолог або педагог зі складу членів моніторингової групи.

14. Якщо порушення прав засудженого відбулось в іншому місці, необхідно з'ясувати місце та обставини, за яких воно трапилось.

15. Під час спілкування із засудженими монітору забороняється висловлювати своє упереджене ставлення до окремих засуджених чи представників адміністрації установи, повідомляти їм про результати попередніх перевірок, що потягли за собою звільнення та притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб установи тощо.

16. Не допускається проведення бесід із засудженими під час визначеного розпорядком дня установи часу, відведеного для безперервного сну. Також не рекомендується проводити спілкування (інтерв'ю) із засудженими під час проведення прийому їжі, миття в лазні тощо, що може порушити їх права.

3.5. Огляд приміщень

Приміщення СІЗО (УВП з функцією СІЗО)

Під час проведення візиту використовується схема руху моніторингової групи під час моніторингового візиту до місць попереднього ув'язнення (додаток 2 до цих Методичних рекомендацій).

Огляд приміщень слідчого ізолятора включає:

- контрольно-пропускний пункт (КПП);
- камери збірного відділення;
- чергова частина установи;
- камери для утримання різних категорій ув'язнених та засуджених;
- сектор максимального рівня безпеки, де утримуються засуджені до довічного позбавлення волі;
- камери для утримання неповнолітніх, жінок та засуджених до арешту;
- камери для утримання осіб, які прямують транзитом;
- гуртожитки для проживання засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування чи благоустрою;
- харчоблок;
- медична частина (інфекційний ізолятор, ізолятор для ув'язнених та засуджених з психічними захворюваннями);
- кімнати прийому громадян, передач та надання побачень.

Узяті під варту особи тримаються у маломісних або загальних камерах³⁵.

У виняткових випадках, з метою збереження таємниці досудового розслідування, захисту ув'язнених від можливих посягань на їх життя чи запобігання вчиненню ними нового злочину, або за наявності на те медичних підстав за відповідним рішенням особи або органу, які здійснюють кримінальне провадження, чи начальника установи для попереднього ув'язнення, санкціонованою прокурором, їх можуть тримати в одиночних камерах. Застосування цього заходу до неповнолітніх не допускається, а у разі виникнення загрози їх життю вони переводяться до іншої маломісної або загальної камери.

Норма площі³⁶ в камері для однієї взятої під варту особи не може бути менше 2,5 кв. м, а для вагітної жінки або жінки, яка має при собі дитину, - 4,5 кв. м.

Камери, карцери та інші приміщення СІЗО **забезпечуються меблями, інвентарем і предметами господарського призначення відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 27 липня 2012 року № 1118/5 «Про затвердження Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України».**

³⁵ Стаття 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

³⁶ Стаття 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

Усе обладнання камер³⁷ і карцерів міцно монтується до стін та підлоги. Ліжка в камерах встановлюють так, щоб **забезпечити право на приватність** ув'язнених (засуджених), та у кількості, що відповідає встановленій нормі жилої площі на одну особу.

Кожна камера **обладнується робочим (денним) та черговим (нічним) освітленням**, а також електричними розетками для підключення електроприладів. Керування освітленням та розетками здійснюється з приміщення молодшого інспектора чергової зміни (старшого по корпусному відділенню) та вимикачами, що встановлюються в коридорах біля вхідних дверей до камер.

Денне освітлення персонал СІЗО вмикає та вимикає у час, визначений розпорядком дня. У нічний час доби (з 22:00 до 06:00) персонал чергової зміни під час огляду камер з метою запобігання вчиненню ув'язненим або засудженим суїциду, заподіяння членушкодження або підготовки до вчинення втечі з-під варти, вмикає чергове (нічне) освітлення. Рівень освітлення не повинен заважати відпочинку та сну ув'язнених і засуджених.

Для проведення прогулянок ув'язнених та засуджених на території режимної зони або на даху будинку режимного корпусу розташовуються **прогулянкові дворики**.

У прогулянкових двориках встановлюється спортивний інвентар для занять фізичними вправами (перекладина, бруси).

Для неповнолітніх осіб у прогулянкових двориках рекомендується обладнувати майданчики для гри у міні-футбол, баскетбол, волейбол, настільний теніс тощо.

У кожному прогулянковому дворику встановлюється лавка, яка надійно кріпиться до підлоги. Для дітей віком до трьох років влаштовуються пісочниці та гойдалки.

Прогулянкові дворики для хворих на інфекційні хвороби, у тому числі на туберкульоз, обладнуються окремо від інших двориків. На дверях цих двориків робиться напис «Для хворих на інфекційні хвороби». Забороняється одночасно проводити прогулянку в прогулянкових двориках ув'язнених і засуджених, які хворіють на різні інфекційні захворювання.

На дверях прогулянкових двориків обладнуються кватирки для зняття (надівання) наручників.

Прогулянкові дворики необхідно обладнувати так, щоб нічого не перешкоджало природному освітленню, а також козирком для захисту від атмосферних опадів.

---

³⁷ Наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України».

Приміщення УВП (ВК, ВЦ та виховних колоній)

Під час проведення візиту використовується схема руху моніторингової групи під час моніторингового візиту до установ виконання покарань (додаток 1 до цих Методичних рекомендацій).

Огляд приміщень установи виконання покарань включає:

- контрольно-пропускний пункт (КПП);
- чергова частина установи;
- відділення КДіР, ДІЗО, ПКТ, ДПК, прогулянкові дворики;
- житлова зона (відділення СПС);
- промислова зона, майстерні, цехи, підсобне господарство;
- приміщення для проведення телефонних розмов та користування мережею Інтернет;
- дільниця соціальної реабілітації;
- медична частина;
- харчоблок;
- кімнати побачень, приміщення для видачі посилок та передач.

Норма житлової площі³⁸ на одного засудженого у виправних колоніях не може бути меншою 4 кв. м, у лікувальних закладах при виправних колоніях, у виправних колоніях, призначених для тримання і лікування хворих на туберкульоз, у стаціонарі — 5 кв. м.

Норма жилої площі³⁹ на одного засудженого до обмеження волі у виправному центрі не може бути меншою 4 кв. м.

Засуджені можуть розміщатися в спальних приміщеннях казарменого типу з ліжками в один або два яруси або в спальних приміщеннях на чотирьох засуджених з ліжками в один ярус з окремим санвузлом.

Приміщення УВП **забезпечуються меблями**, інвентарем і предметами господарського призначення відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 27 липня 2012 року № 1118/5 «Про затвердження Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України».

У ПКТ та ДІЗО ліжко металеве відкидне опускається лише на час сну. В камерах для засуджених до арешту, тих, що утримуються в ДПК, СМРБ, для засуджених до довічного позбавлення волі та тих, кому вироком суду призначено термін відбування покарання у ПКТ для осіб чоловічої статі встановлюються металеві ліжка.

³⁸ Стаття 115 Кримінально-виконавчого кодексу України.

³⁹ Стаття 64 Кримінально-виконавчого кодексу України.

З метою проведення прогулянок засуджених на території УВП облаштовуютьс прогулянкові дворики.

Для засуджених, які тримаються у ДІЗО, ПКТ (ОК), карцері та ПКТ виправних колоній (секторів) максимального рівня безпеки, у прогулянкових двориках встановлюються перекладина і брусья⁴⁰.

Для решти засуджених облаштовуються спортивні майданчики.

3.6. Підбиття підсумків за участю керівництва СІЗО/УВП

Після проведення моніторингового візиту, група має обов'язково зустрітись з начальником СІЗО/УВП або його заступником для підведення підсумків.

Під час зустрічі необхідно повідомити керівника СІЗО / УВП про попередні результати візиту, загальну інформацію про хід перевірки та основні зауваження, які виявила моніторингова група в ході своєї роботи.

Додатково можна озвучити попередні рекомендації щодо усунення виявлених недоліків. Також треба зазначити позитивні моменти, виявлені в ході візиту та передові практики, які можна запровадити і в інших СІЗО / УВП, якщо такі були виявлені під час перевірки.

Наприкінці зустрічі потрібно подякувати керівнику за сприяння у проведенні перевірки. Повідомити, що для опрацювання та вивчення отриманої інформації потрібен час і, орієнтовно, протягом двох тижнів йому буде скеровано розширений звіт із зазначенням виявлених недоліків та пропозицій щодо їх усунення.

За результатами моніторингового візиту готується звіт згідно із рекомендаціями, наведеними у додатку 8 до цих Методичних рекомендацій.

---

⁴⁰ Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань».

Додаток 1

СХЕМА РУХУ МОНІТОРИНГОВОЇ ГРУПИ ПІД ЧАС МОНІТОРИНГОВОГО ВІЗИТУ ДО УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

I група

- чергова частина;
- ДІЗО, ПКТ, ДПК, прогулянкові дворики;
- промислова зона, майстерні, цехи, підсобне господарство;
- житлова зона (3-4 відділення СПС);
- приміщення для проведення телефонних розмов та користування мережею Інтернет;
- дільниця соціальної реабілітації.

II група

- відділення КДіР;
- медична частина;
- БПК, харчоблок, крамниця;
- житлова зона (2 — 3 відділення СПС);
- кімнати побачень, приміщення для видачі посилок та передач;
- аптека, продовольчі та речові склади.

Додаток 2

СХЕМА РУХУ МОНІТОРИНГОВОЇ ГРУПИ ПІД ЧАС МОНІТОРИНГОВОГО ВІЗИТУ ДО МІСЦЬ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ

I група

- Камери збірного відділення;
- карцери, камери для утримання різних категорій ув'язнених та засуджених;
- сектор максимального рівня безпеки, де утримуються засуджені до довічного позбавлення волі;
- камери для утримання неповнолітніх, жінок та засуджених до арешту;
- камери для утримання осіб, які прямують транзитом;
- гуртожитки для проживання засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування чи благоустрою.

II група

- Медична частина (інфекційний ізолятор, ізолятор для ув'язнених та засуджених з психічними захворюваннями);
- банно-пральний комплекс;
- санпропускник та робочі місця засуджених на виробничих об'єктах установи;
- харчоблок;
- кімнати прийому громадян, передач та надання побачень;
- чергова частина установи.

Додаток 3**ПЕРЕЛІК ЗАПИТУВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

1. Довідка про планове наповнення та загальну чисельність засуджених/ув'язнених, у тому числі по категоріям (за статтю, віком – повнолітні/неповнолітні, засуджені до довічного позбавлення волі; залучені до праці тощо).
2. Довідка про стан правопорядку (злочинності) та практики застосування заходів заохочення та дисциплінарних стягнень (дисциплінарна практика (за рік).
3. Довідка про кількість осіб, які перебувають на профілактичному обліку по категоріям (злісні порушники режиму тримання, схильні до самогубства, втечі, членушкоджень, відторгнуті загалом тощо).
4. Довідка про застосування до засуджених/ув'язнених фізичної сили та спеціальних засобів за рік.
5. Довідка про комунально-побутове забезпечення засуджених / ув'язнених, в тому числі харчування за рік.
6. Довідка про медичне забезпечення (надається керівнику медичної частини) за рік.
7. Довідка про смертність за рік (в тому числі через суїцид).
8. Довідка про штатну численість персоналу установи та наявні вакансії.
9. Довідка про штатну чисельність медичного персоналу та наявні вакансії (надається керівнику медичної частини).
10. Копія внутрішнього розпорядку дня засуджених/ув'язнених.

Додаток 4**ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЩО
ВИЗНАЧАЮТЬ ПРАВА ОСІБ, ЯКІ УТРИМУЮТЬСЯ
В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ
ІЗОЛЯТОРАХ****Міжнародні нормативно-правові акти:**

- Загальна декларація прав людини (1948);
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950), ратифікована Верховною Радою України 17.07.1997;
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984), ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 26.01.1987;
- Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (2002 року), ратифікований Верховною Радою України 21.07.2006;
- Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987), ратифікована Верховною Радою України 24.01.1997;
- Європейські пенітенціарні правила (2006);
- Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (ООН, 1957 року);
- Стандарти Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК);
- Звід принципів захисту всіх осіб, затриманих чи ув'язнених у будь-якій формі (Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року);
- Основні принципи поводження з в'язнями (Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року).

Національні нормативно-правові акти України:

- Конституція України
- Кримінальний кодекс України
- Кримінальний процесуальний кодекс України
- Кримінально-виконавчий кодекс України
- Кодекс законів про працю України

- Закон України «Про безоплатну правову допомогу»
- Закон України «Про попереднє ув'язнення»
- Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»
  - Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»
  - Постанова КМУ від 16 червня 1992 р. № 336 «Про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби, ізоляторах тимчасового тримання, приймальниках-розподільниках та інших приймальниках Національної поліції»
    - Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2010 № 684 «Про затвердження стандартів інфекційного контролю за туберкульозом в лікувально-профілактичних закладах, місцях довготривалого перебування людей та проживання хворих на туберкульоз»
    - Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 10.02.2012 № 239/5/104 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту»
    - Наказ Міністерства юстиції України від 20.02.2012 № 280/5 «Про затвердження Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах»
    - Наказ Міністерства юстиції України від 12.03.2012 № 394/5 «Про затвердження Порядку та умов надання одноразової грошової допомоги особам, звільненим з місць відбування покарання»
    - Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 848/5 «Про затвердження Порядку використання майна продовольчого забезпечення установ виконання покарань, слідчих ізоляторів і навчальних закладів Державної кримінально-виконавчої служби України, та норм його належності»
    - Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 «Про затвердження Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах»
    - Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 850/5 «Про затвердження Положення про організацію продовольчого забезпечення у Державній кримінально-виконавчій службі України на мирний час»
    - Наказ Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 «Про затвердження Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів,

інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 03.01.2013 № 26/5 «Про затвердження Порядку організації виробничої діяльності та залучення засуджених до суспільно корисної праці на підприємствах виправних центрів, виправних та виховних колоній Державної кримінально-виконавчої служби України»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 «Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 02.07.2013 № 1304/5 «Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах»

➤ Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 22.04.2016 № 30/5-ДСК «Про затвердження Інструкції з організації нагляду за засудженими, які відбувають покарання в установах виконання покарань»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 02.02.2017 № 254/5 «Про затвердження Порядку прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 25.04.2017 № 1408/5 «Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5 «Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет»

➤ Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства внутрішніх справ України від 03.04.2018 № 974/5/467/609/280 «Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань»

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України»

Додаток 5

КАРТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УСТАНОВІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

(повна назва виправної / виховної колонії, виправного центру)

Дата: «__» _____ 20__ року, час відвідування ____ - ____ - ____ - ____
(год. хв.) (год. хв.)

Склад моніторингової групи (ПБ, посади)

Представники керівництва установи (ПБ, посади), які були присутні під час моніторингового візиту

Інформація про виявлені порушення:

Отримання доступу до місця несвободи

Чи надано моніторинговій групі безперешкодний доступ до установи

так

ні

Якщо ні, хто здійснював дії, які перешкоджали отриманню доступу до установи (посада, ПБ особи, яка здійснювала перешкоджання)

Час отримання доступу до установи (час, коли групу допустили зайти до установи) _____

Спілкування з начальником (заступником начальника) установи

ПІБ начальника (заступника): _____

Номер телефону: _____

ПІБ та посада службової особи (осіб) установи, яка (які) будуть супроводжувати групу під час огляду установи: _____

Номер телефону: _____

Загальна інформація про установу

Рік побудови установи	
Кількість місць за нормою	
Кількість засуджених в установі на час моніторингу	
Кількість персоналу за штатом (з них атестовано)	
Фактично укомплектовано (з них атестованих)	
Рівень безпеки установи (тип)	

Кількість осіб, які перебувають в установі на момент візиту _____

№	З них у дільницях ⁴¹	Кількість
1.	карантину, діагностики і розподілу	
2.	ресоціалізації	
3.	поширеного контролю	
4.	соціальної реабілітації	

Спілкування з особами, які утримуються в установі

Кількість осіб, з якими проведено інтерв'ювання: _____

№	ПІБ особи	Дільниця / відділення СПС	Категорія	Питання для уточнення/реагування

⁴¹ Зазначається з урахуванням статті 94 Кримінально-виконавчого кодексу України відповідно до рівня безпеки.

Огляд приміщень установи

№	Назва приміщення (обладнання)	Наявність приміщення (обладнання) так/ні
Дільниця карантину, діагностики і розподілу		
1.	Блок особистої гігієни роздягальня душова з достатньою кількістю сіток для миття туалет санітарний стан приміщень (брудно / задовільний / хороший).	
2.	Приміщення для тримання засуджених <ul style="list-style-type: none"> ✓ кількість ліжок-місць ✓ тримається на час моніторингу (осіб) ✓ час тримання у карантині (кількість осіб): ✓ до 15 діб ✓ понад 15 діб ✓ наявність вентиляції повітря (<i>свіже повітря / задуха</i>) ✓ освітлення (не менше 100 лк⁴²) ✓ ліжко металеве (в один або два яруси) на кожну утримувану особу⁴³ ✓ стіл металевий та лава на довжину стола ✓ шафа особиста на кожну утримувану особу ✓ гучномовець ✓ бак для питної води ємністю 15 л з водорозбірним краном, кришкою, кувалом і тазом ✓ телевізор ✓ санвузол (відгороджений) зі змивним бачком ✓ умивальник (для чоловіків) / умивальник зі змішувачем (для жінок) ✓ ванна для миття ніг (для чоловіків) / піддон з душовою сіткою на гнучкому шлангу (для жінок) ✓ температурний режим (градусів Цельсія) наявність скарг засуджених на неналежні умови тримання	
Дільниця ресоціалізації		
3.	Приміщення для тримання засуджених Кількість режимних корпусів Кількість відділень у корпусі Кількість відділень соціально-психологічної служби з них: <u>казарменого типу</u> <ul style="list-style-type: none"> ✓ спальних місць ✓ площа ✓ перебуває засуджених (осіб) ✓ температурний режим (градусів Цельсія) 	

⁴² ДБН В.2.5-28-2006 «ПРИРОДНЕ І ШТУЧНЕ ОСВІТЛЕННЯ».

⁴³ Наказ Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 «Про затвердження Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України».

	<u>блочного типу</u> <ul style="list-style-type: none"> ✓ кількість спальних приміщень (кубриків) ✓ розраховані на місць ✓ площа кубриків ✓ фактично перебуває засуджених (осіб) ✓ температурний режим (градусів Цельсія) 	
4.	<p>Приміщення відділень соціально-психологічної служби</p> <p>кімнати виховної роботи кімнати для прийому лікарем кімнати для зберігання речей сушильні для одягу та взуття приміщення для зберігання продуктів харчування з холодильниками кімнати для уживання їжі туалетних кімнат побутових кімнат особистої гігієни</p> <p><u>наявність у житлових приміщеннях:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ліжок армійських (металевих з дерев'яними спинками або дерев'яних) на кожному утримувану особу ✓ наявність постільних речей на кожному утримувану особу ✓ стан постільних речей (брудні і зношені / задовільний / хороший) ✓ шафа особиста (тумбочка) ✓ бак для питної води ємністю 15 л з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом ✓ санітарний стан приміщень (брудно / задовільний / хороший) ✓ освітлення (не менше 100 лк) ✓ стан внутрішніх електромереж (електрощитові, побутові розетки, вимикачі тощо) - впорядковані / з порушенням ізоляції / потребують ремонту ✓ вентиляція примусова /природна припливна ✓ опалення централізоване /власна котельня ✓ функціонує / не функціонує (за сезоном) ✓ санвузли обладнані пристроями для змиву води ✓ санітарний стан (задовільний / незадовільний) ✓ умивальники ✓ кількість (з розрахунку 1 на 10 осіб) ✓ температурний режим (градусів Цельсія) <p>стан двориків для прогулянок наявність спортивного майданчика</p> <p>наявність скарг засуджених на неналежні умови тримання</p>	
Дільниця посиленого контролю, дисциплінарний ізолятор, одиночне тримання		
5.	<p>кількість камер ДПК площа (кв. м) кількість камер для одиночного тримання площа (кв. м) кількість камер ДІЗО площа (кв. м) кількість камер ПКТ площа (кв. м)</p> <p>Приміщення</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ліжок на кожному утримувану особу ✓ бак для питної води 	

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ санітарний стан приміщень (брудно / задовільний / хороший) ✓ освітлення (не менше 100 лк) ✓ стан внутрішніх електромереж (електрощитові, побутові розетки, вимикачі тощо) - впорядковані / з порушенням ізоляції / потребують ремонту ✓ вентиляція примусова /природна припливна ✓ санвузли ✓ обладнані пристроями для змиву води ✓ санітарний стан (задовільний / незадовільний) ✓ температурний режим (градусів Цельсія) <p>стан двориків для прогулянок <i>площа прогулянкових двориків – не менше 3 кв. м на одну особу, мінімальний розмір дворику – 12 кв. м, великих двориків – не менше 30 кв. м.</i></p> <p>приладдя для занять рухливими спортивними вправами</p> <p>наявність скарг засуджених на неналежні умови тримання</p>	
Дільниця соціальної реабілітації		
6.	<p>кількість відділень соціально-психологічної служби</p> <p>спальні приміщення:</p> <p>казарменого типу _____,</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ спальних місць ✓ площа (кв. м) <p>блочного типу</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ спальних місць ✓ площа (кв. м) <p>Приміщення <u>наявність у житлових приміщеннях:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ліжок армійських (металевих з дерев'яними спинками або дерев'яних) на кожну утримувану особу ✓ наявність постільних речей на кожну утримувану особу ✓ стан постільних речей (брудні і зношені / задовільний / хороший) ✓ бак для питної води ємністю 15 л з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом ✓ санітарний стан приміщень (брудно / задовільний / хороший) ✓ освітлення (не менше 100 лк) ✓ стан внутрішніх електромереж (електрощитові, побутові розетки, вимикачі тощо) - впорядковані / з порушенням ізоляції / потребують ремонту ✓ вентиляція примусова /природна припливна ✓ опалення централізоване /власна котельня ✓ функціонує / не функціонує (за сезоном) ✓ санвузли обладнані пристроями для змиву води ✓ санітарний стан (задовільний / незадовільний) ✓ температурний режим (градусів Цельсія) <p>наявність скарг засуджених на неналежні умови тримання</p>	
Кімнати для проведення побачень		
7.	<p>Кількість кімнат для проведення побачень:</p> <p><i>короткострокових</i></p> <p><i>тривалих побачень</i></p> <p>Приміщення</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ санітарний стан приміщень (брудно / задовільний / хороший) ✓ освітлення (не менше 100 лк) ✓ вентиляція примусова /природна припливна ✓ температурний режим (градусів Цельсія) <p>наявність скарг засуджених на неналежні умови тримання</p>	
Їдальня		
8.	<p>забезпеченість холодною та гарячою водою (цілодобово / за графіком / не забезпечено)</p> <p>наявність припливно-витяжної вентиляції у приміщеннях їдальні</p> <p>наявність інструкцій з охорони праці при роботі на кухонному обладнанні</p> <p>наявність у вестибюлю їдальні умивальників для промивки рук (з розрахунку 1 кран на 100 посадкових місць)</p> <p>наявність інформації про норми харчування, маси перших та других страв, меню-розкладок продуктів на тиждень за кожною нормою харчування</p> <p>наявність медичних книжок у персоналу їдальні</p>	
Банно-пральне обслуговування		
9.	<p>Організація миття засуджених та прання білизни:</p> <p>наявність графіка миття засуджених</p> <p>відповідність санітарним нормам приміщень</p> <p>справність обладнання та інвентарю</p> <p>дотримання права на приватність (<i>наявність перегородок між душовими</i>)</p> <p>наявність скарг засуджених щодо побутового забезпечення</p>	
Доступ до правової інформації		
10.	<p>Наявність інформаційних стендів з контактами: безоплатної правової допомоги Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Правоохоронних органів</p> <p>Наявність скарг засуджених</p>	
Доступ до реалізації права на зв'язки із зовнішнім світом		
11.	<p>наявність інтернет-класів, приміщень з комп'ютерами і доступом до мережі Інтернет</p> <p>наявність приміщень з телефонами (у робочому стані)</p> <p>Доступ до приватного листування</p> <p>Наявність цензури кореспонденції</p> <p>Наявність скарг засуджених</p>	

Додаток 6
КАРТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ
ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СЛІДЧОМУ
ІЗОЛЯТОРІ/УСТАНОВІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ З ФУНКЦІЯМИ
СЛІДЧОГО ІЗОЛЯТОРА

_____

(повна назва слідчого ізолятора, установи виконання покарань з функцією слідчого ізолятора)

Дата: «__» _____ 20__ року, час відвідування ____ - ____ - ____ - ____
 (год. хв.) (год. хв.)

Склад моніторингової групи (ПБ, посади)

Представники керівництва установи (ПБ, посади), які були присутні під час моніторингового візиту

Інформація про виявлені порушення:

Отримання доступу до місця несвободи

Чи надано моніторинговій групі безперешкодний доступ до установи

так

ні

Якщо ні, хто здійснював дії, які перешкоджали отриманню доступу до установи (посада, ПБ особи, яка здійснювала перешкоджання)

_____

_____

Час отримання доступу до установи (час коли групу допустили зайти до установи) _____

Спілкування з начальником (заступником начальника) установи

ПІБ начальника (заступника):

Номер телефону:

ПІБ та посада службової особи (осіб) установи, яка (які) будуть супроводжувати групу під час огляду установи: _____

Номер телефону:

Загальна інформація про установу

Рік побудови установи	
Кількість місць за нормою	
Кількість утримуваних осіб в установі на час моніторингу	
Кількість персоналу за штатом (з них атестовано)	
Фактично укомплектовано (з них атестованих)	
Кількість режимних корпусів	

Кількість осіб, які перебувають в установі на момент візиту _____

№	З них у:	Кількість
5.	камерах збірного відділення	
6.	карцерах	
7.	камерах для утримання різних категорій ув'язнених та засуджених	
8.	сектор максимального рівня безпеки (для засуджених до довічного позбавлення волі)	
9.	камерах для утримання неповнолітніх	
10.	камерах для утримання жінок	
11.	камерах для утримання засуджених до арешту	
12.	камерах для утримання осіб, які прямують транзитом	
13.	камерах для засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування	
14.	медичній частині	

Огляд приміщень установи

№	Назва приміщення (обладнання)	Наявність приміщення (обладнання) так/ні
Збірне відділення		
12.	Санпропускник кімната для проведення особистих обшуків роздягальня душова санітарний стан приміщень (брудно / задовільний / хороший).	
13.	Камери для тимчасового тримання ув'язнених кількість кабін-боксів: ✓ одиночні ✓ загальні кількість осіб у боксах час тримання у боксах (до 2 год / понад 2 год) ✓ температурний режим (градусів Цельсія) ✓ вентиляція примусова /природна припливна ✓ освітлення (не менше 100 лк) ✓ наявність санвузла / вивід на прохання	
Камери режимних корпусів		
14.	дотримання вимог роздільного тримання ⁴⁴ Приміщення кімнати прийому лікарем приміщення для тимчасового тримання ув'язнених (відстійники) приміщення для миття та зберігання посуду кімнати особистої гігієни (душові) сушильня, кімната для зберігання особистих речей	
15.	Умови тримання у камерах (цей блок заповнюється окремо по кожному із режимних корпусів або типів камер)	
16.	✓ кількість ліжко-місць ✓ тримається на час моніторингу (осіб) ✓ наявність вентиляції повітря (<i>свіже повітря / задуха</i>) ✓ освітлення (не менше 100 лк ⁴⁵) ✓ ліжко металеве (в один або два яруси) на кожну утримувану особу ⁴⁶ ✓ стіл металевий та лава на довжину стола ✓ шафа особиста на кожну утримувану особу (вішалка) ✓ бак для питної води ємністю 15 л з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом ✓ санвузол (відгороджений) зі змивним бачком	

⁴⁴ Стаття 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення».

⁴⁵ ДБН В.2.5-28-2006 «ПРИРОДНЕ І ШТУЧНЕ ОСВІТЛЕННЯ».

⁴⁶ Наказ Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 «Про затвердження Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України».

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ умивальник (для чоловіків) / умивальник зі змішувачем (для жінок) ✓ ванна для миття ніг (для чоловіків) / піддон з душовою сіткою на гнучкому шлангу (для жінок) ✓ температурний режим (градусів Цельсія) ✓ стан внутрішніх електромереж (електрощитові, побутові розетки, вимикачі тощо) - впорядковані / з порушенням ізоляції / потребують ремонту ✓ наявність постільних речей на кожну утримувану особу ✓ стан постільних речей (брудні і зношені / задовільний / хороший) <p>наявність прогулянкових двориків (у розрахунку не менше 3 кв. м на одну особу, мінімальний розмір дворика – 12 кв. м)</p> <p>стан двориків для прогулянок (незадовільний / задовільний / хороший)</p> <p>наявність лав для сидіння</p> <p>покрівля від атмосферних опадів</p> <p>наявність стоку води</p> <p>приладдя для занять спортивними вправами</p> <p>наявність окремих двориків для осіб, хворих на туберкульоз</p> <p>наявність скарг засуджених на неналежні умови тримання</p>	
Банно-пральне обслуговування		
17.	<p>Організація миття утримуваних осіб та прання білизни:</p> <p>наявність графіка миття засуджених</p> <p>відповідність санітарним нормам приміщень</p> <p>справність обладнання та інвентарю</p> <p>дотримання права на приватність (наявність перегородок між душовими)</p> <p>наявність скарг засуджених щодо побутового забезпечення</p>	
Доступ до правової інформації		
18.	<p>Наявність інформаційних стендів з контактами:</p> <p>безоплатної правової допомоги</p> <p>Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини</p> <p>правоохоронних органів</p> <p>Наявність скарг утримуваних осіб</p>	
Доступ до реалізації права на зв'язки із зовнішнім світом		
19.	<p>наявність приміщень з телефонами (у робочому стані)</p> <p>Доступ до приватного листування</p> <p>Наявність цензури кореспонденції</p> <p>Наявність скарг засуджених</p>	

Додаток 7
**КАРТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ
 ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МЕДИЧНІЙ ЧАСТИНІ В
 УСТАНОВІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ, СЛІДЧОМУ
 ІЗОЛЯТОРІ/УСТАНОВІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ З ФУНКЦІЯМИ
 СЛІДЧОГО ІЗОЛЯТОРА**

(повна назва медичної частини)

Представники керівництва медичної частини (ПШБ, посади), які були присутні під час моніторингового візиту

--	--

Інформація про виявлені порушення:

Спілкування з начальником (заступником начальника) медичної частини

ПШБ начальника (заступника):

Номер телефону:

ПШБ та посада працівника, яка супроводжувала групу під час огляду установи:

Номер телефону:

Інформація про укомплектування штату медичної частини

Посада	Передбачено штатом	Укомплектовані
Завідувач МЧ (начальник лікарні)		
Лікарі:		
терапевт		
стоматолог		
психіатр		
нарколог		
рентгенолог		
фтизіатр		
інфекціоніст		
гінеколог (УВП, СІЗО)		
педіатр (виховні колонії, СІЗО, УВП з дільницею СІЗО, будинок дитини)		

Огляд приміщень медичної частини

№	Назва приміщення (обладнання)	Наявність приміщення (обладнання) так/ні
Перелік лікарських кабінетів:		
20.		
Перелік процедурних (маніпуляційних) кабінетів		
21.		
22.	<p>ЕКГ апарат (в наявності – працює/ в наявності – не працює/відсутній)</p> <p>рентгенофлюорографічний апарат (в наявності – працює/ в наявності – не працює/відсутній)</p> <p>якщо медичне обладнання не працює або відсутнє - вказати яким чином проводиться обстеження осіб</p>	
Стационарні палати (для соматичних хворих)		
23.	<p>чи є в наявності</p> <p>кількість</p> <p>на яку кількість осіб розраховані</p> <p>чи перебувають у стаціонарі на час візиту хворі</p> <p>відповідність нормам жилої площі⁴⁷</p>	
Інфекційний ізолятор		
24.	<p>чи є в наявності</p> <p>кількість палат</p> <p>на яку кількість хворих розраховані _</p> <p>наявність санітарного вузла (душ, туалет) в кожній палаті</p> <p>можливість проведення дезінфекції палат</p> <p>наявність скарг засуджених щодо побутового забезпечення</p>	
Забезпеченість медичної частини або/та лікарні медичними препаратами та виробами медичного призначення		
25.	потреба в медикаментах та výroбах медичного призначення для	

⁴⁷ **Стаття 115. Кримінально-виконавчого кодексу України** норма жилої площі на одного засудженого не може бути менш як чотири квадратні метри, а у лікувальних закладах при виправних колоніях, у виправних колоніях, призначених для тримання і лікування хворих на туберкульоз, у стаціонарі – п'яти квадратних метрів.

<p>медичної частин або/та лікарні</p> <p>забезпеченість медикаментами та виробами медичного призначення на дату візиту</p> <p>наявність протермінованих ліків</p> <p>зберігання ліків отриманих від родичів: у осіб позбавлених волі в медичній частині наявність окремої шафи для зберігання ліків від родичів</p> <p>наявність карт обліку лікарських засобів та їх аналогів, виробів медичного призначення і технічних та інших засобів реабілітації, отриманих від родичів та інших осіб</p> <p>проведення дезінфекції (у т.ч. кварцування) приміщень медичної частини: наявність графіки прибирань та кварцувань приміщень</p> <p>-забезпеченість дезінфекційними засобами, кварцевими лампами</p>	
---	--

Проведення первинного медичного огляду при прийомі в установу

Терміни проведення (протягом якого періоду з дня доставлення до установи проведено):	
Хто проводить (лікар, інший медичний працівник тощо):	
Місце проведення огляду та його облаштування (окреме спеціальне приміщення / приміщення медичної частини / інші приміщення):	
Наявність та фіксація у медичній документації тілесних ушкоджень:	
Наявність в медичній карті 025/о примірника довідки, у якій медичним працівником детально описуються характер ушкоджень, їх розміри та розташування	

Повне медичне обстеження	
Термін проведення:	
Хто проводить (лікар, фельдшер, група лікарів)	
Що входить до такого обстеження (аналіз крові (визначення ШОЕ, рівня гемоглобіну, кількості лейкоцитів, цукру в крові за показаннями); загальний аналіз сечі; ЕКГ; пневмотахометрія (за показаннями); тощо)	
Тілесний огляд засуджених медичним працівником	
Чи проводиться такий огляд під час відвідування лазні	
Наявність журналу обліку таких оглядів у лазні	
Здійснення оглядів неповнолітніх у камерах	
Планові профілактичні медичні огляди	
Кількість разів на рік	
Яких заходів вжито	
Кількість осіб, яким проведено огляди впродовж поточного року	
Чи проводяться обов'язкові попередні та профілактичні медичні огляди засудженим, які працюють на об'єктах харчування та переробної промисловості, тощо	
Наявність особових медичних книжок у таких засуджених	
Медичні огляди в приміщенні ДІЗО, ПКТ	
наявність медичного кабінету в дільниці та його облаштування	
наявність записів медичних працівників медичної частини (завідувача медичної частини, чергового лікаря) в Журналі обліку відвідувань ДІЗО, ПКТ(ОК)	
чи було надано рекомендації лікаря щодо звільнення в'язнів з приміщень ДІЗО, ПКТ(ОК) за станом здоров'я протягом року	
чи виконано рекомендації (звірити з записами в журналі поміщення засуджених ДІЗО, ПКТ(ОК))	
Порядок надання медичної допомоги засудженим до довічного позбавлення волі (де і ким оглядаються, в яких умовах та в присутності яких осіб)	

Туберкульоз	
наявність наказу про створення комісії по інфекційному контролю за туберкульозом	
дотримання заходів інфекційного контролю	
невідкладна ізоляція хворих з підозрою на туберкульоз до уточнення діагнозу: впродовж якого часу, після виявлення підозри	
Методи обстеження: - рентгенографія: впродовж якого часу, після виявлення підозри - мікроскопія мокротиння, GXpert, впродовж якого часу, після виявлення підозри	
наявність пункту збору мокротиння в медичній частині	
кількість хворих, у яких підтверджено діагноз туберкульоз	
госпіталізація для лікування здійснювалась впродовж скількох днів	
наявність респіраторів для персоналу медичної частини (лікарняного закладу), працівників установи, та співробітників, які здійснюють конвоювання, та режимно-оперативні заходи, забезпечені відповідно до потреби	
постійне використання закритих ламп УФО в приміщеннях медичної частини (лікувального закладу)	
ВІЛ-інфекція	
послуги лікаря - інфекціоніста: при відсутності або вакантній штатній посаді вказати методи залучення лікаря-інфекціоніста для надання медичної допомоги хворим на ВІЛ	
кількість осіб, яким було надано консультацію (впродовж 3 місяців) відповідно журналу амбулаторного прийому	
наявність наказу про призначення відповідальних медичних працівників за здійснення заходів з протидії ВІЛ-інфекції серед осіб позбавлених волі установи	
надаються послуги з тестування на ВІЛ швидкими тестами	
організація медичного нагляду за ВІЛ-інфікованими: «Контрольна карта диспансерного нагляду за ВІЛ-інфікованою особою» № 030-5/о - в наявності на всіх ВІЛ-інфікованих осіб, частково, відсутня. Заповнюється регулярно, не ведеться	
організація забезпечення двомісячним запасом лікарських засобів для проведення АРТ осіб, які її отримують і звільняються з установ виконання покарань (Перевірити кілька звільнених осіб, які приймали АРТ, в журналах видачі ліків та звернути увагу на кількість	

<i>виданих при звільненні препаратів)</i>	
Вірусні гепатити В, С	
обстеження на вірусні гепатити швидкими тестами проводиться / не поводиться	
наявні швидкі тести для виявлення вірусного гепатиту С	
кількість осіб, які отримали лікування вірусного гепатиту С впродовж поточного року	
джерело надходження ліків проти гепатиту С (благодійні кошти, держбюджет, за рахунок рідних)	
кількість осіб, які на дату візиту отримують лікування вірусного гепатиту С	
кількість осіб, обстежених на вірусний гепатит В	

Додаток 8

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАПОВНЕННЯ ЗВІТУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГОВОГО ВІЗИТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРЕВЕНТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ДО УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА МІСЦЬ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ

І. Загальні положення

1. За результатами проведення моніторингового візиту повинен бути підготовлений звіт, в якому відображається інформація про:

склад моніторингової групи;

об'єкт моніторингу;

виявлені порушення конституційних прав і свобод засуджених та/або ув'язнених;

рекомендації адміністрації місця несвободи, Міністерству юстиції України, іншим державним органам, в тому числі правоохоронним (за необхідності) щодо усунення виявлених порушень.

2. Звіт формується керівником моніторингової групи на підставі інформації та матеріалів, наданих усіма членами групи.

ІІ. Вимоги до змісту звіту

3. У вступній частині звіту зазначається:

інформація про дату візиту;

дані про об'єкт моніторингу (назва відповідно до установчих документів);

склад моніторингової групи (ПБ, посади працівників Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, регіональних координаторів взаємодії з громадськістю, ПБ громадських моніторів);

ПБ і посада керівника установи;

адреса установи;

інформація про планове та фактичне наповнення установи (в тому числі у розрізі підрозділів установи).

Інформація про планове та фактичне наповнення з'ясовується у керівництва установи (або відділу контролю за виконанням судових рішень).

Звіт

за результатами моніторингового візиту

до _____
(повна назва органу/установи, моніторинг якого/ї здійснюється)

« _____ » _____ 20 _____

_____ (місце складання звіту)

Склад моніторингової групи:

1. ПБ, посада

2. ПБ громадського монітора

Керівництво установи:

1. ППБ, посада.

Відповідно до вимог статті 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, разом із представниками громадськості _____ року здійснено моніторинговий візит до _____, яка розташована за адресою: _____.

Установу створено у _____ році.

Планове наповнення установи становить _____ осіб. Фактична чисельність становить _____ осіб.

При установі функціонують:

- дільниця карантину, діагностики та розподілу (далі – дільниця КДіР) – перебуває _____ осіб;
- дисциплінарний ізолятор (далі – ДІЗО) _____ осіб;
- приміщення камерного типу (далі – ПКТ) _____ осіб;
- дільниця посиленого контролю (далі – ДПК) _____ осіб;
- дільниця соціальної реабілітації (далі – ДСР) _____ осіб;
- загальні житлові приміщення дільниці ресоціалізації (далі – ДР) _____ осіб;
- медична частина № _____ філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» (далі – МЧ № _____) – _____ особи.

4. У разі якщо візит є повторним зазначається, коли відбувся попередній візит і які були надані рекомендації за його результатами.

Попередній моніторинговий візит здійснювався у _____ році. За його результатами було надано такі рекомендації:

1. _____.
2. _____.

5. Наступним блоком у звіті відображаються позитивні сторони в діяльності установи щодо забезпечення прав засуджених (ув'язнених), а також покращення, що відбулися після попереднього візиту національного превентивного механізму (*наприклад, проведено капітальний ремонт житлових приміщень, здійснено закупівлю меблів, замінено вікна, відремонтовано вентиляцію тощо*), а також стан виконання наданих рекомендацій.

6. Також обов'язково зазначається кількість осіб, з якими проведено спілкування (інтерв'ю).

7. Наступний блок звіту – виявлені порушення конституційних прав людини і громадянина.

Зазначається: «Під час моніторингового візиту було виявлено такі порушення прав і свобод людини:».

Далі викладаються виявлені порушення по пунктах, кожен із яких починається із зазначення права, яке порушено (*наприклад, право на захист від катувань, жорстокого поводження (стаття 28 Конституції України)*).

8. Першим пунктом зазначаються порушення права на захист від катувань та жорстокого поводження (стаття 28 Конституції України). В описовій частині порушення зазначається, в чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.

Основні критерії оцінки порушення:

надмірне або неправомірне застосування заходів фізичного (морального) впливу, спеціальних засобів та зброї;

застосування непередбачених законодавством методів та заходів покарання;

не здійснення фіксації тілесних ушкоджень та побутових травм.

Приклад 1:

Вивченням медичної документації в медичній картці амбулаторного хворого (форма № 025/о) моніторами виявлено запис про те, що у квітні 2019 року до медичної частини за наданням допомоги звертався засуджений К. щодо отримання рваної рани II-III фаланги лівої руки з деформацією нігтевої пластини. Поспілкувавшись із засудженим та оглянувши його руку, монітори переконались, що зазначена травма дійсно мала місце. Зі слів засудженого, він порізався під час необережного поводження з ножем. Характер отриманої травми свідчить про, що вона могла бути отримана на виробництві. Разом із тим зазначена подія та тілесне ушкодження не були зафіксовані у відповідних журналах та іншій документації, що може свідчити про те, що адміністрація установи намагалась приховати факт отримання засудженим тілесних ушкоджень.

Приклад 2:

Під час перегляду Журналу реєстрації рапортів про застосування фізичної сили, спеціальних засобів та гамівної сорочки до засуджених, встановлено, що 03.04.2019 спеціальні засоби (кайданки) застосовувались до двох засуджених А. та П. з 22 год. 15 хв. до 04 год. 00 хв. Таким чином, зазначені засуджені перебували в кайданках близько 5 годин 45 хвилин, що можна розцінювати як тортури, оскільки Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, визначено, що безперервне застосування кайданків більш ніж 2 години або без послаблення їх тиску заборонено (пункт 2 розділу XXVI).

Приклад 3:

Вивченням матеріалів перевірки за фактом застосування до засудженого К. фізичної сили та спеціального засобу (гумового кийка) встановлено, що 05.04.2019 молодший інспектор відділу нагляду і безпеки установи наніс засудженому декілька ударів по рукам та ногам, не попередивши його про намір використання даного спеціального засобу. Такі дії є порушенням вимог частини другої статті 106 Кримінально-виконавчого кодексу України. Також в матеріалах відсутня інформація про проведення медичного огляду засудженого після застосування до нього спеціального засобу та фізичної сили.

9. У разі виявлення під час моніторингового візиту фактів застосування непередбачених законодавством методів та заходів покарання, такі відомості

також відображаються у пункті звіту «Право на захист від катувань, жорстокого поводження (стаття 28 Конституції України).

Приклад:

Під час вивчення матеріалів особових справ засуджених встановлено, що засудженого М. був поміщений у ДІЗО одразу по прибуттю до установи за вчинення малозначного правопорушення (під час проведення вечірньої перевірки у дільниці карантину, діагностики та розподілу засуджений перебував без нагрудного знака та з порушення форми одягу).

10. Порушення права на захист від катувань, жорстокого поводження (стаття 28 Конституція України) включає також завдання засудженим (ув'язненим) моральних страждань, пов'язаних, зокрема, із неповагою до їх гідності.

Приклад 1:

В установі порушується право засуджених на рівність та повагу до їх гідності. Зокрема, спальне місце особи, яку відторгнула основна маса засуджених, було виявлено у дальньому кутку спального приміщення на достатньо великій відстані від ліжок інших засуджених. Особа виглядала занедбаною, у брудному та старому одязі. Під час опитування засуджений скаржився на виконання найбруднішої роботи (прибирання туалетів, смітників). Документальних доказів використання праці цього засудженого адміністрацією установи не було надано, що може свідчити про використання його праці без належного оформлення.

Всупереч вимогам пункту 1 розділу IV Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, адміністрація установи звертається до більшості засуджених зневажливо та на «ти».

Приклад 2:

Шість спальних місць для осіб, яких відторгнула основна маса засуджених, були розміщені у непристосованому для цього приміщенні комори розміром 6,5 — 7 кв. м без вікон та вентиляції.

11. Наступним пунктом переліку порушених прав має зазначатись «Право на охорону здоров'я та медичне забезпечення (стаття 49 Конституції України)».

При проведенні візитів монітору необхідно з'ясовувати, чи дотримуються адміністрацією колонії вимоги частини першої статті 95 КВК України та статті 7 Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо обов'язкового проходження кожним засудженим медичного обстеження.

Результати обстеження, які містять дані психічного та соматичного стану, лабораторних аналізів, реєструються в медичних картах засуджених.

З метою запобігання проникненню інфекційних захворювань усі засуджені, які прибули до установи виконання покарань, після комплексної санітарної обробки та медичного огляду розміщуються в дільниці карантину, діагностики і розподілу, де вони піддаються повному медичному обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань упродовж 14 діб.

Приклад:

На час перевірки в установі був відсутній журнал обліку результатів проходження профілактичного медичного огляду. Також перевіркою виявлено відсутність записів у медичних картках (форма № 025/о) про проходження профілактичного огляду засуджених, які прибули до установи більше як 15 днів тому.

12. Окремо зазначається у звіті про умови перебування засуджених (ув'язнених) у стаціонарних приміщеннях медичних частин або лікарень (меблі, вентиляція, санітарна обробка тощо).

Приклад:

Медична частина філії ЦОЗ ДКВС надає медичну допомогу засудженим та здійснює медичну практику за відсутністю відповідної ліцензії, що порушує Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», статтю 6 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Адміністрацією установи вживаються заходи щодо покращення умов утримання хворих засуджених у стаціонарі медичної частини. В окремих палатах відбувається поточний ремонт.

У медичній частині достатньо ліків і медичних матеріалів. Апаратура нова та у хорошому стані.

Медична документація ведеться належним чином, хоча і не у повній відповідності до вимог чинного законодавства.

Проте моніторинговою групою виявлено певні недоліки у роботі медичної частини.

Зокрема, до журналу проведення рентгенологічних досліджень та медичних карток не занесено інформацію про останнє таке дослідження, яке, зі слів керівника медичної частини, було проведено тиждень тому.

Також моніторинговою групою було виявлено, що не всі випадки травм фіксуються в медичній документації. Так було виявлено у журналі рентгенологічних досліджень запис від 11.01.2018 про обстеження засудженого Б. з описом «Перелом нігтьової фаланги 2 пальця», але при вивченні документації ніяких записів не було (медична картка 025/01, журнал реєстрації амбулаторних пацієнтів, книга обліку заяв і повідомлень про вчинені правопорушення та інші події. При особистому спілкуванні з засудженим він повідомив, що отримав травму на виробництві та звернувся з проханням до адміністрації не фіксувати травму.

Штатним розписом не передбачена посада лікаря-психіатра, що порушує порядок організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі (наказ Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1248/5/572) в частині проведення повного медичного обстеження новоприбулих осіб.

Було виявлено порушення наказу Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2010 № 684 «Про затвердження стандартів інфекційного контролю за туберкульозом в лікувально-профілактичних закладах, місцях довготривалого перебування людей та проживання хворих на туберкульоз» в частині нерозроблення наказу виправної колонії та філії ДУ «ЦОЗ ДКВСУ» в _____ області про створення комісії по інфекційному контролю за туберкульозом.

У медичній частині установи знаходяться медичні картки господарчої

обслуги, у кількості – 16 штк. При огляді цих карток моніторинговою групою виявлено факт неправильного заповнених медичних карток, а саме у 14 картах був відсутній висновок комісії щодо допуску до роботи, що суперечить пункту 14.1 СанПін 42-123-5777-91, яким встановлено, що особи без медичного заключення не допускаються до роботи. Відповідальність за дотримання загальних санітарних норм покладено на начальника установи (згідно з пунктом 16.2 СанПін 42-123-5777-91).

У дільниці карантину було опитано засудженого К., який скаржився на біль у нозі, в якій встановлено металеву пластину, і зазначив, що просив працівників медичної частини про допомогу. Моніторинговою групою рекомендовано керівнику медичної частини запросити на консультацію лікаря-травматолога з місцевої лікарні відповідного профілю для прийняття рішення щодо подальшого лікування засудженого.

Скарж від 3 опитаних хворих засуджених у стаціонарі медичної частини не надходило, проте в одній із палат температура була недостатньою для комфортного перебування.

13. Під час висвітлення у звіті порушень права на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48 Конституції України) слід звернути увагу на:

наявність пристосованих для проживання приміщень, дотримання норми площі на особу, наявність вентиляції, достатність природного та штучного освітлення, забезпечення належного температурного режиму;

обладнання приміщень меблями та інвентарем;

забезпечення індивідуальним спальним місцем;

забезпеченість постільними речами (білизною);

відповідність побутових умов правилам санітарії та гігієни;

можливість дотримання особистої гігієни;

доступ до санітарного вузла в умовах чистоти та пристойності;

доступ до питної води;

забезпечення права на прогулянку, наявність належно обладнаного прогулянкового майданчику, доступ до свіжого повітря;

забезпечення права на якісне та здорове харчування;

функціонування водо-, тепло-, електромереж.

Основні вимоги до умов перебування засуджених (ув'язнених) висвітлені в КВК України. Законі України, «Про попереднє ув'язнення», Європейських пенітенціарних правилах, Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах ДПТС, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5.

Приклад:

Два спальні місця засуджених було виявлено у непристосованих для цього господарських приміщеннях, в яких, зі слів адміністрації, повинен зберігатись

господарчий інвентар для прибирання відділення.

14. Під час моніторингового візиту обов'язково необхідно відвідати камери ДІЗО та ПКТ, навіть якщо в них відсутні засуджені, адже саме у цих приміщеннях спостерігається найбільша кількість порушень.

Приклад:

Комунально-побутові умови перебування засуджених в установі в цілому задовільні, проте протягом дня вимикається освітлення, внаслідок чого не працюють електричні прилади (з пояснень керівника установи – у зв'язку із відсутністю достатніх коштів на оплату електроенергії). У жилих приміщеннях відсутнє гаряче водопостачання. Доступ до гарячої води для миття засуджені мають лише раз на тиждень у лазні.

Також надходили скарги від засуджених щодо невідповідності асортименту крамниці в установі їх потребам.

При цьому засуджені скаржилися на неможливість отримати передачу і/або посилку від особи, що не є родичем засудженого. Так, засуджений міг би отримувати сигарети як посилку від знайомих осіб, однак представниками установи не надається можливість отримати посилку від осіб, які не є родичами чи близькими особами засуджених.

Під час візиту монітори зазначили вкрай незадовільний стан електрообладнання у відділеннях СПС, КДіР (дротів, розеток, щитових тощо), що становить небезпеку для життя та здоров'я засуджених.

15. Okремо варто зазначати про дотримання права на належне харчування засуджених і ув'язнених (дотримання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 16.06.1992 № 336 «Про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби, ізоляторах тимчасового тримання, приймальниках-розподільниках та інших приймальниках Національної поліції», санітарний стан приготування їжі, її органолептичні якості тощо).

Приклад 1:

У ході візиту встановлено, що в установі порушується технологія приготування їжі (підготовка до приготування риби проводилась засудженими не в рибному цеху, а в приміщенні для миття посуду, внаслідок чого до неї могли потрапити миючі засоби тощо). На час візиту посудомийники були одягнуті у власний одяг та взуття і мили посуд без засобів індивідуального захисту (фартухів, гумових рукавиць і чобіт), одягнули їх тільки після зауваження.

Приклад 2:

За наявності трьох меню-розкладок за нормами харчування 1-а, 1-б, 8-а (для осіб, які потребують дієтичного харчування), в наявності в холодильнику зберігалися добові проби лише з однієї і лише на один прийом їжі (що є порушенням пункту 5.17 Положення про організацію продовольчого забезпечення ДКВС України у мирний час, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 850/5).

16. Під час відображення у звіті порушень права на працю засуджених (стаття 43 Конституції України, стаття 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція МОП про примусову чи обов'язкову працю № 29) необхідно вказати:

чи врегульовано реалізацію права на працю на умовах трудових (цивільно-правових договорів);

відповідність тривалості робочого часу та розмірів оплати праці вимогам законодавства про працю;

відповідність нормам щодо охорони праці;
добровільність праці.

Приклад :

Під час проведення моніторингового візиту моніторинговою групою було відвідало декілька виробничих площадок – пилорама, виготовлення бруківки, столярний цех та ремонтно-механічна дільниця. Згідно зі штатним розкладом ДП “Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України (№_)”, затвердженого наказом № 3-АГ-19 від 04.01.2019, штат підприємства, на якому працюють засуджені, складає 20 одиниць (по 0,25 — 0,5 ставки, є також посади з повною ставкою).

За інформацією адміністрації установи, на умовах трудових договорів працює 38 засуджених, з яких 25 осіб мають працювати для погашення заборгованості за позовами до них. До господарського забезпечення установи виконання покарань залучено 15 осіб (оператор прання, санітари, кастелянт у кімнаті побачень, днювальні, працівники їдальні). Більшість із них працюють на 0,25 ставки. Проте штат господарського персоналу по установі виконання покарань затверджений у кількості 9 одиниць.

Під час відвідання виробничих площадок та місць проживання засуджених останні скаржилися на те, що адміністрація установи примушує їх до праці, погрожуючи застосуванням стягнень, зокрема поміщення до ДІЗО. Також засуджені повідомляли про дуже низькі заробітки, роботу у ночі та тривалість роботи від 8 до 12 годин, що не відповідає інформації, зазначеній у таблиці обліку робочого часу. Зі слів засуджених, вже понад 3 місяці вони не ознайомлюються із сумами заробітної плати, яку вони заробили, що є порушенням статті 110 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП).

Під час обходу жилих приміщень засуджених у першу половину дня візиту було виявлено декілька засуджених, які спали. Адміністрація установи повідомила, що вони відпочивають, бо працювали вночі, що підтверджує роботу у нічні зміни. Хоча оплата роботи у нічну зміну відповідно до статті 108 КЗПП України не проводиться. Як й не забезпечено й інших гарантій — права на відпустку, оплату лікарняного, оплату понадурочних робіт.

На момент проведення моніторингового візиту адміністрація установи не спростовувала інформацію про те, що хоча засуджені й працюють за трудовими договорами, проте трудові книжки на них не ведуться, трудові договори з усіма працюючими у письмовій формі, як це передбачено статтею 118 КВК України, не укладаються. Адміністрація вважає, що відсутність трудових договорів заміняє наказ установи про прийняття на роботу. З наказами про прийняття на роботу засуджених не ознайомлюють.

Виявлені факти працевлаштування засуджених на посади робітників на контрагентські об'єкти комерційних підприємств. При цьому всупереч вимогам статті 118 КВК трудовий договір між засудженими з комерційними підприємствами не укладений та не погоджується адміністрацією установи виконання покарань.

Засудженим не відомо про те, на підставі чого вони виконують роботу – на

підставі трудового договору чи цивільно-правового договору про надання послуг (далі – ЦПД) та те, яким чином здійснюється нарахування заробітної плати. У доповнення до цього засуджений В. пояснив, що він отримує винагороду в розмірі до 2 000 гривень за місяць на бригаду, що явно не є достатнім для задоволення базових потреб засуджених та можливе використання праці інших членів бригади без належного оформлення.

Крім того, за час перебування моніторингової групи на виробництві в установі мали місце факти незабезпечення засуджених, що працюють у шкідливих умовах праці, засобами індивідуального захисту. Із наявних таких засобів було виявлено лише одну медичну маску одноразового використання. Із засудженими не проводився первинний інструктаж з питань охорони праці та дотримання правил техніки безпеки на виробництві.

17. **Порушення права на доступ до правової інформації (стаття 59 Конституції України) полягає у:**

неможливості осіб вільно отримувати послуги адвокатів для захисту своїх прав;

відсутності належної правової інформації в установі (зокрема, контактів та інформації про повноваження про центри безоплатної правової допомоги, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідних органів прокуратури тощо на інформаційних стендах; нормативно-правових актів та пам'яток про права та обов'язки у бібліотеці, відділеннях соціально-психологічної служби тощо).

Приклад:

На території установи на інформаційних стендах розміщені телефони Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, проте оголошення роздруковано дрібними літерами, не наведено інформації про можливість Уповноваженого, про таємність листування із ним тощо. Переважна більшість засуджених ніколи не чула про можливість захисту своїх прав завдяки Уповноваженому. Членами моніторингової групи було надано засудженим телефон гарячої лінії Секретаріату Уповноваженого та дані для листування.

Крім того, до членів моніторингової групи зверталися засуджені з проханнями роз'яснити питання щодо притягнення до відповідальності та поміщення в ДІЗО і ПКТ (зі слів опитаних, такі міра покарання широко застосовується в установі, навіть за незначні проступки). Про можливість залучити адвоката безоплатної вторинної допомоги під час розгляду питань застосування санкцій відповідно до вимог статті 134 КВК України вони не обізнані. За результатами спілкування з членами моніторингової групи двома засудженими було підготовлено заяви про надання правової допомоги, після чого адміністрацією установи зареєстровано їх для відправлення до підрозділу БПД.

III. Рекомендації та додатки

18. Розділ рекомендацій необхідно розділити на підрозділи за переліком органів (установ), яким надаються такі рекомендації, та їх повноваженнями. Обсяг наданих рекомендацій повинен відповідати кількості виявлених порушень.

У випадках, коли під час візиту виявлено порушення прав громадян, що містять ознаки складу злочину, зазначаються рекомендації відповідним правоохоронним органам щодо перевірки таких обставин (Державному бюро розслідувань – у разі порушень, вчинених працівниками адміністрації установи, органам прокуратури або Національній поліції – у разі порушень, вчинених іншими особами).

При виявленні порушень прав засуджених на працю варто зазначати рекомендації щодо проведення перевірки територіальними органами Державної служби України з питань праці.

У разі, коли усунення порушень неможливе без внесення змін до нормативно-правових актів необхідно зазначати рекомендації органам – розробникам таких актів.

Приклад:

Ураховуючи вище викладене, а також з метою усунення виявлених порушень прав людини та недоліків у роботі установи пропонується вжити таких заходів:

ДУ «_____ виправна колонія (№____)»

1. Привести у відповідність до вимог кримінально-виконавчого законодавства України умови утримання засуджених у ДІЗО, ПКТ, відділеннях соціально-психологічної служби, медичній частині, школі, зокрема, забезпечити наявність необхідних меблів, обладнання, бачків для питної води, бачків для туалетів, гучномовців, належне освітлення та доступ повітря.

2. Провести навчання з персоналом щодо дотримання вимог законодавства під час спілкування із засудженими. Не допускаючи неналежне та таке, що порушує гідність, поведження із засудженими.

3. Забезпечити дотримання вимог законодавства під час організації харчування засуджених, суворого дотримання санітарних норм та забезпечувати надання харчування з урахуванням медичних показань згідно з призначеною дієтою.

4. Організувати проведення систематичних роз'яснювальних заходів для засуджених, в тому числі із залученням підрозділів БПД, з питань захисту своїх прав та інших правових питань. На кожному інформаційному стенді установи має бути розміщена інформація про функції та можливості Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та БПД.

5. Провести службове розслідування за фактом (фактами) грубого порушення прав ув'язнених/засуджених, зокрема (...).

ДУ «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»

1. Вирішити питання щодо отримання ліцензії та акредитаційного сертифіката на провадження медичної практики медичною частиною в установі.

2. Забезпечення внесення змін до штатного розпису медичних частин щодо обов'язкового включення до них посад психіатрів.

3. Забезпечити належне документування усіх результатів надання медичної допомоги, медичних обстежень, фактів нанесення тілесних ушкоджень. Медичні книжки працюючих засуджених привести у відповідність до встановлених законодавством вимог.

Державній службі України з питань праці:

1. Провести ретельну перевірку дотримання законодавства про працю, зокрема щодо залучення засуджених до праці, оплати праці, відрахувань із заробітку тощо.

Міністерству юстиції України:

1. Підготувати із залученням Міністерства охорони здоров'я України зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1150 в частині врахування у ній належних норм харчування для осіб, які перебувають на дієті за станом здоров'я та медичними показаннями.

19. Звіт підписується особою, яка його готувала.

20. До звіту додаються фотоматеріали, копії документів, що наочно підтверджують виявлені порушення (у додатку).